

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennytte forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Om Forholdet mellem rhythmus og metrum.

Indbydelseskrift til den offentlige Examens i Christiania
Kathedralskole 1866.

Af

E. Schreiner
Overlærer.

Christiania.

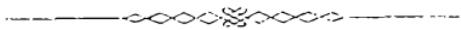
J. Chr. Gundersens Bogtrykkeri.

Om Forholdet mellem rhythmus og metrum.

Indbydelseskrift til den offentlige Eramen i Christiania
Katedralskole 1866.

M

E. Schreiner
Overlærer.

Christiania.

J. Chr. Gundersens Bogtrykkeri.

Den lille Afhandling, som her meddeles, er allerede endel
Aar gammel. Tanken om at foretage den Undersøgelse,
der udgjør dens Indhold, vakte hos mig under Læs-
ningen af Madvigs Afhandling i det danske Videnskabs-
selskabs Skrifter, 7de Del (Pag. LXVII fgg.); til Udfø-
relse kom den først, da jeg havde gjennemgaaet Rossbachs
Griechische Rhythmis. Det for Opfatningen af de Gamles
Versbygning saa vigtige Spørgsmaal om Forholdet
mellem Metrum og Rhytmus er i disse Arbeider besvaret
høist forskellig; Anskuelerne afvige saa meget fra hinan-
den, at de synes aldeles ikke at kunne forsones. Ved at
undersøge de Oplysninger om denne Sag, som funne
hentes af den gamle Literatur — dels af Definitioner og
Læresætninger hos Metrikerne og i Brudstykkerne af den
antike Rhythmis, dels af Sprogbrugen hos andre For-
fattere — er jeg kommen til den Overbevisning, at de
Gamles Bestemmelse af Metrums Væsen gjenfindes rig-
tig hos Madvig, men deres Opfattelse af Rhythmens
Væsen i eet Hovedpunkt (Spørgsmaalet om rhythmiss
Accent) rigtigere hos Rossbach. I den udførlige Metrik
af Rossbach og Westphal er der imidlertid ikke draget
tilstrækkelig starpe Grænser mellem Metrum og Rhyth-

mus, hvortil dog de Gamle efter mit Skjøn give ret tydelig Anvisning. At paavise disse Grænsebestemmelser er det, jeg her har forsøgt; mit Arbeide dermed har væsentlig bestaaet i Revision af det allerede af Andre indsamlede Material. — For at sætte Læsere, som ikke tidligere have beskjæftiget sig med dette Emne, i stand til at følge og kontrollere min Undersøgelse, har jeg af og til givet en længere Udvikling der, hvor ellers en Henvisning til et eller andet Verk kunde have været tilstrækkelig.

De nyere Skrifter, til hvilke her er taget Hensyn, ere fornemmelig følgende: Feussner, *Dissertatio de antiquorum metrorum et melorum discrimine* (1836). Griechische Rhythmisik von A. Rossbach (1854). Griechische Metrik o. s. v. von A. Rossbach und R. Westphal (1856). Die Fragmente u. Lehrsätze der griech. Rhythmiker von R. Westphal (1861). Die Grundzüge der griech. Rhythmisik von Julius Cäsar (1861). — Under den sidste Gjennemgangen af mit Arbeide har jeg ogsaa funnet benytte: System der antiken Rhythmisik von R. Westphal (1865) og Sammes Allgemeine griech. Metrik (1865).

I.

Negelmæssighed i Bevægelse er det Begreb, der ligger til Grund for den vide Anvendelse af Ordet ἀνυθός hos Grækerne. Naar ogsaa det ubevægede tillægges ἀνυθός (i dette Tilfælde = Symmetri), da er dette en Udvidelse af Ordets Begreb (sml. Aristid. Quintil. p. 31 Meibom), let forklarlig, da de faste Deles Følgen paa hinanden i Rummet af Diet kan opfattes som Bevægelse. I den allerhyppigste Brug af Ordet er dets Begrebs-sphære indskrænket til at betegne Negelmæssighed i en enkelt Art af Bevægelse, den, som opfattes ved Hørelsen.

De gamle Theoretikere synes at have bestjærtiget sig meget med at paavise den hørlige rhythmiske Bevægelses mangfoldige Forekomst som Naturrhythmus; dette havde f. Ex. Aristoxenus behandlet i den første Bog af sine *Pvθμικὰ στοιχεῖα*. Tabet af denne Del af den rhythmiske Theori er at beklage, da den dannede Indledningen til Theorien om Kunstrhythmen, den musiske Rhythmus ($\delta\ \epsilon\nu\ \mu\nu\sigma\iota\nu\eta\ r\alpha\tau\iota\mu\nu\epsilon\nu\osigma\ \delta\nu\theta\mu\osigma\zeta$) og gav de nødvendige Forbegreber for Forståelsen af denne vigtigste Art af Rhythmus.

Efter den antike rhythmiske Theori kunde den musiske Rhythmus fremtræde i Ord, Melodi og Legemsbevægelse

— ἀξίς, μέλος, κύνησις σωματική¹⁾) — hvilke af Aristoxenus betegnes som ἀρθριζόμενα, de Stoffer, der ved Rhythmus faa sin Form²⁾). Ρυθμὸς tilhører altsaa som Fælleseiendom alle de tre musiske Kunster, Poesi, Musik og Orkestrik, og Læren om den musiske Rhythmus hørte til den Cyclus af Discipliner, som kaldtes ἡ μουσική. Den udgjorde dog i denne ikke blot een, men to Discipliner, Rhythmis og Metris, hvis Forhold til hinanden nedenfor vil blive omtalt.

De Gamles Definitioner af den musiske Rhythmus ere for ubestemte til at vi af dem alene kunne bestemme dens Væsen. De indeholde i det hele ikke andet, end at Ρυθμὸς bestaar i en bestemt Orden i Følgen af de Tidsdeler, som udfyldes ved det rhythmiske Stof³⁾). Selve Hovedpunktet, denne Ordens Beskaffenhed og Betingelser, er i Definitionerne ikke angivet. Først ved Undersøgelse af deres Praxis samt af de enkelte Sætninger, vi have tilbage af den antike Theori, kunne vi udfinde deres Opfatning af dette Punkt.

En saadan Undersøgelse fører nu snart til den nærmere Bestemimelse, at de enkelte Momenter i den rhythmiske bevægede Række — Toner, Stavelser, Legemsbevægelser — maa være ordnede paa en saadan Maade, at

¹⁾ Aristox. Ρυθμ. Στοιχ. p. 278 Morelli; Aristid. p. 32 Meib.

²⁾ Aristox. p. 268 Mor. sammenligneß ρυθμὸς og ρυθμιζόμενον med σχῆμα (Form) og σχηματιζόμενον.

³⁾ Aristox. l. c. 272 Mor.: τὸν ρυθμὸν γίνεσθαι, οὐταν ἡ τῶν χρόνων διαιρεσις τάξιν τινὰ λάβῃ ἀφωρισμένην. Aristid. 31: Ρυθμὸς τοίνυν εστὶ σύστημα τι ἐξ γνωρίμων χρόνων κατὰ τινὰ τάξιν συγχείμενον. Andre Definitioner se Øgdh: De metr. Pind. p. 6 og Rossbachs Gr. Rhythm. Pag. 23.

der fornemmes en Gjentagelse af visse mindre Afsnit eller Grupper. Disse Afsnit — hos Aristoxenus $\piόδες^1)$, hos Senere ogsaa $\varrho\varthetaμοὶ$ — maa være ensartede, da ellers ikke deres Gjentagelse kan frembringe den Regelmaessighed, hvori Rhythmens Væsen bestaar. Dette er i sin Almindelighed udtalt af Cicero de orat. § 185:

Et si numerosum [= $\varrho\varthetaμικὸν$] est id in omnibus sonis atque vocibus quod habet quasdam impressiones et quod metiri possumus intervallis aequalibus o. s. v. Hvorি Ensartetheden bestod, er ingensteds i vores Levninger af den græske Rhythmis afdeles tydelig udtalt. Men Beskaffenheten af de bevarede rhythmiske Compositioner — den gamle Poesi og et Par Melodier — samt nogle Antydninger hos gamle Forfattere gjøre det nødvendigt at antage, at den Afsnittenes Ensartethed, som var Rhythmens Grundprincip, har bestaaet i Lighed i Tidsudstrækning, at altsaa Principet for $\varrho\varthetaμός$ var det samme som det, der ligger til Grund for den moderne Taktbevægelse eller „Takt.“ Naar Meningerne om denne Sag uagtet mange Undersøgelser endnu ikke ere bragte til Enighed, da er Grunden hertil dels, at en klar og utvetydig Udtalelse derom ikke findes hos de gamle Theoretikere, dels at man ofte i sin Analyse af de gamle Vers har seet Uregelmæssighed (Taktfiske) der, hvor man med det fuldstændigere Kjendskab til de

¹⁾ Aristid. 34: $\piοδός μὲν οὖν ἐστι μέρος τοῦ παυτὸς ρυθμοῦ,$
 $\partialλ οὖ τὸν ὅλον καταλαμβάνομεν.$ — Frgm. Aristox. (citeret af Westphal Allgem. Metrik Pag. 218): $\piάντες οἱ ρυθμοὶ ἐξ ποδῶν σύγχεινται.$ — $\Piοδός$ er her brugt i concret Betydning: det af de enkelte Afsnit dannede Hele, den rhythmiske Composition.

enkelte rhythmiske Sætninger, som først i den nyeste Tid er vundet, nu ser, at Regelen er overholdt. Dette sidste gjælder i stor Uldstrækning. I Virkeligheden maa en Betragtning af de antike Vers, som følger de gamle Rhythmikeres Veiledning, føre til det Resultat, at Taktlighedens Princip forholdsvis sjeldent blev brudt, saa sjeldent, at det ikke kan være tvivlsomt, at Usvigelserne vare Undtagelser, ligesaa vel som de ere det i den nyere Musik. Viistnok vare Undtagelserne, saavidt vi nu kunne see, hyppigere i den antike Kunst. Fornemmelig forekom Taktstikke oftere mellem de forskjellige rhythmiske Perioder i samme Composition. Hvor det anvendtes indenfor den enkelte Periodes Grænser for at give Bevægelsen Karakter af Uro og Lidenskabelighed, der gjorde Trangen til Taktlighed sig dog ofte gjældende paa den Maade, at de to uligestore Takter, som stode ved Siden af hinanden, opfattedes som een større Takt, efter hvilken da fulgte en ensartet Takt, sammensat af de samme to ulige, mindre Takter. Dette er f. Ex. i Regelen Tilfældet ved Brugen af Dochmien (Bacchus og Gambe). Man maa ikke lægge Vegt paa, at vi ikke finde Taktlighedens Princip bestemt opstillet af de Gamle. Vi have kun smaa Brudsnykker af den klassiske Rhythmis; og selv om man vilde antage, at det heller ikke var blevet utalt i noget af de tabte Verker, turde vi dog ikke deraf slutte, at de ikke have følt det. Just fordi Enhver vidste eller følte, at en broget Blanding af uligestore Takter ikke gav nogen Rhythmus, kunde Theoretikerne let komme til at betragte Fordringen til Taktlighed som en Forudsætning, der ikke behøvede at omtales. Man kan ikke gjøre den Slutning, at, hvis Taktlighed virkelig var Grundbetingelsen for ḡr̄θμος,

maatte Theoretikerne, ialfald naar de indlode sig paa at give en Definition, have nævnt den. Thi vi see, at i de endnu bevarede Definitioner findes ingen som helst Betingelse for Bevægelsens Regelmæssighed angivet. Muligt er det, at Spørgsmålet om Taktlighed ogsaa for En og Anden af de gamle Theoretikere har stillet sig broget nok, naar han betragtede den poetiske eller musikalske Literatur. Vi kunne her see bort fra de efterklassiske græske og romerske Metrikere, som havde dannet sig et i mange Stykker meget forvirret System. Men der var selv hos de klassiske Rhythmikere Egenheder i deres Theori, som, om de end ikke fra først af beroede paa uriktig Opfatning, dog undertiden kunde gjøre det simple forvirret og frembringe Stin af Taktstifte, hvor der i Virkeligheden intet var. Dette gjelder, som Westphal har vist (System o. s. v. 65 ff.) om de saakaldte epitritiske og triplasiske Takter, ved hvilke den tilsyneladende Væklen i Takternes Omfang har sin Grund i den Eindommelighed hos de Gamle at begynde den første Takt i hver Composition med den første Tone (Stavelse), selv om denne var en let Taktdel, i hvilket Tilfælde den i den nyere Musik sættes som Optakt.

Hos Quintilian er Taktlighed betegnet som hørende til Rhythmens Væsen, om end hans Bemærkninger derom ere holdte i stor Almindelighed. Han figer IX,4,50: Sunt et illa discrimina [mellem rhythmī og metra] quod rhythmis libera spatia, metris finita sunt et his certae clausulae, illi quo modo coeperunt currunt usque ad *μεταβολήν*, id est transitum in aliud genus rhythmī, og § 55: Nam rhythmī, ut dixi, neque finem habent certum nec ullam in con-

textu varietatem, sed qua cooperunt sublatione ac positione ad finem usque decurrunt. Den rhythmiske Composition fulgte altsaa Takterne paa hinanden uden Afvegning med Hensyn til $\alpha\acute{q}\sigma\acute{\iota}\varsigma$ og $\vartheta\acute{e}\sigma\acute{\iota}\varsigma$ (sublatio og positio) : med Hensyn til Taktenes hele Omfang og det arithmetiske Forhold mellem de to Taktdele¹⁾, indtil en Overgang til en anden Taktslægt indtraadte. Quintilian maa hermed have ment, at Takternes Lighed er det normale, men at Afvigelser dog forekomme (fornemmelig efter Enden af en længere Sætning eller „Nække“?); thi han kan dog ikke blot have villet gjøre den Bemærkning, at Takterne er lige store indtil det Punkt, hvor de ophøre at være lige store²⁾.

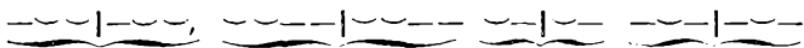
Nossbach (Gr. Rhythm. Pag. 26) tør ikke opstille Takternes Lighed i Omfang som det øverste Princip for $\varphi\acute{r}\vartheta\mu\acute{\o}\varsigma$, men tror at kunne bestemme dennes Væsen saaledes: Rhythmus er tilstede, naar den hele „Nække“ (: en Forbindelse af Enkelttakter, som udgjøre en højere Enhed) har $\lambda\acute{o}\gamma\acute{\o}\varsigma \pi\acute{o}d\acute{e}\zeta\acute{\o}\varsigma$, d. e. naar der mellem de to Dele, hvori den hele Nække deles, bestaar et af de samme tre arithmetiske Forhold, som maa findes mellem de to Dele ($\alpha\acute{q}\sigma\acute{\iota}\varsigma$ og $\vartheta\acute{e}\sigma\acute{\iota}\varsigma$), i hvilke alle Enkelttakter deles, og efter hvilke alle Takter hensøres til et af de tre $\gamma\acute{e}\nu\eta$

¹⁾ At dette er Meningen af qua cooperunt sublatione ac positione fremgaar af den hele Sammenhæng i de nedenfor citerede §§ 46—51. Se ogsaa Nossbach Gr. Rhythm. 166.

²⁾ Et indirekte Vidnesbyrd om Taktligedens Nødvendighed giver ogsaa Augustin i fjerde Bog af sit Skrift de musica, idet han i sin Analyse af Metra gør en unaturlig vid Anvendelse af Pauser for at tilveiebringe Taktliged. Se Bøgh De metr. Pind. p. 105.

($\gamma\epsilon\nu\sigma$ δακτυλικὸν eller ἰσον med Forholdet 1 : 1; γ. δακτυλικὸν eller διπλάσιον med Forholdet 1 : 2; γ. παιωνικὸν eller ἡμιόλιον med Forholdet 2 : 3). Om de enkelte Takter, som tilsammen dannede „Rækken“, vare lige, var ester Rossbachs Anskuelse mindre væsentligt, eller endog noget, hvortil der ikke blev taget Hensyn („wurde unberücksichtigt gelassen“). „Thi de Gamle maalte ester rhythmiske Rækker, ikke ester Enkelttakter.“ Hvad der har ledet Rossbach til denne Bestemmelser af Grundbetingelsen for ἀριθμός, er den Eiendommelighed hos de gamle Rythmikere, at Inddelingen i $\gamma\epsilon\nu\eta$, som nærmest svarer til den moderne Inddeling i lige og ulige Takter, virkelig spiller Hovedrollen i deres System. Ikke blot de enkelte Takter (sm. vore $\frac{3}{8}$, $\frac{4}{8}$ og $\frac{5}{8}$ Takter) hensørtes til et af de tre $\gamma\epsilon\nu\eta$, men ogsaa de større, sammensatte Takter eller „Rækker.“ Men dette Hensyn til $\gamma\epsilon\nu\sigma$ udelukker ikke Hensynet til Taktomfanget ($\muέγεδος$). Den Fordring, at enhver Takt, enkelt eller sammensat, maatte have et af de tre rhythmiske Forhold mellem sine to Dele, behøver ikke at være den eneste, ja ikke engang den første og vigtigste, om den end i de bevarede Fragmente af Rythmikerne er bleven stærkest betonet. Bag den skjuler sig den egentlige Hovedfordring, Lighed i Takternes Omfang. I de bevarede Brudstykker af Aristoteles' s Rythmik er ved Opregningen af de Forskjelligheder, som kunne finde Sted mellem Takterne ($\deltaιαρρογαι τῶν ποδῶν$), Forskjellen i Taktomfanget ($\muέγεδος$) nævnt som den første, Forskjellen i $\gamma\epsilon\nu\sigma$ som den anden (Pag. 296 Mor.) Inddelingen i $\gamma\epsilon\nu\eta$ er jo ogsaa baseret paa og forudsætter Inddelingen efter Taktomfanget. Thi alle de oprindelige Takter (Enkelttakterne) indeholde enten tre eller

fire eller fem Gange en vis Grundtid (ere $\tau\sigma\iota\sigma\eta\mu\omega$ eller $\tau\epsilon\tau\acute{\alpha}\sigma\eta\mu\omega$ eller $\pi\epsilon\tau\acute{\alpha}\sigma\eta\mu\omega$). Naar de deltes i to Delse, maatte i den triseme fremkomme Forholdet 1:2, i den pentaseme 2:3 (da 1:4 ikke var errhythmis), i den tetraseme 2:2 = 1:1 (da Forholdet 1:3 heller ikke var errhythmis). De triseme Takter maatte altsaa høre til $\gamma\epsilon\nu\omega\delta\pi\lambda\acute{\alpha}\sigma\iota\omega$, de tetraseme til $\gamma.\tilde{\iota}\sigma\omega$ og de pentaseme til $\gamma.\tilde{\eta}\mu\iota\acute{\alpha}\lambda\iota\omega$; Taktslægten afhæng af Taktomfangen. Ved at anvende Rossbachs Bestemmelse af $\mathfrak{ev}\mathcal{I}\mu\omega$ vilde man snart finde sig i Forlegenhed. Thi, hvis en Forbindelse af Takter var rhythmis, saasnart hver af de større Takter i den udgjorde en Gruppe af Enkelttakter, som efter Antallet af Grundtider indbyrdes stode i et af de nævnte tre Forhold, da maatte der funne dannes en rhythmis Forbindelse (en $\mathfrak{ev}\mathcal{I}\mu\omega$) af følgende sammensatte Takter:

$4:4 = 1:1$ $6:6 = 1:1$ $3:3 = 1:1$ $5:5 = 1:1$;
disse fire sammensatte Takter have nemlig alle et rhythmis Forhold, ja endog alle det samme. En større Composition af sammensatte Takter, af hvilke altid den følgende var den foregaaende ulig, vilde altsaa efter Rossbachs Bestemmelse dog kunne give en $\mathfrak{ev}\mathcal{I}\mu\omega$. Dette vilde dog Rossbach selv uden Twivl benegte; han vilde erkære det for en Misbrug af Metabole. I sin Praxis, i AnalySEN af Lyriske Vers, har han ogsaa vist, at han anerkjender Taktlighed som Regel (se f. Ex. Gr. Rhytm. Pag. 130) og Westphal bemærker i sit sidste Verk (Allgem. Metrik Pag. 574): „Taktlighed er Grundformen, men ved Siden af den forekommer Taktfifte.“

At Læren om $\gamma\epsilon\nu\omega$ har saa stor Betydning

i den antike Theori, har dels sin Forklaring deri, at den ikke var uden Vanskeligheder, dels deri, at de Gamle fornemmelig i det lige eller (paa forskjellige Maader) ulige Forhold mellem Taktens to Dele fandt det, der fornemmelig bestemte Rhythmens Charakter ($\eta\thetaος$). Den maa derfor ogsaa i den moderne Gjenopbygning af den antike Taktlære faa en fremtrædende Plads; men den maa ikke i den Grad gjøres til Fundamentallære, at Bestemmelsen af, hvilken Forbindelse af Tidsdele overhovedet giver $\epsilon\nu\thetaυ\delta\varsigma$, udelukkende hentes fra den. For at gjentage det: Grundbetingelsen for $\epsilon\nu\thetaυ\delta\varsigma$ er Takternes lige Omfang, hvormed for Enkelttakternes Vedkommende ogsaa af sig selv følger Lighed i $\gamma\epsilon\rho\varsigma$. En secundær Fordring er, at ogsaa den hele „Række“ skal have rhythmisisk Logos.

Efter disse almindelige Bestemmelser af $\epsilon\nu\thetaυ\delta\varsigma$ kunne vi strax gaa over til at undersøge Forholdet mellem $\epsilon\nu\thetaυ\delta\varsigma$ og $\mu\epsilon\tau\varsigma\sigma\nu$ (den metriske Bevægelse, Versform). Til Udgangspunkt kunne vi tage den Opfatning af Forholdet, ifølge hvilken $\mu\epsilon\tau\varsigma\sigma\nu$ forholder sig til $\epsilon\nu\thetaυ\delta\varsigma$, som Arten til Slægten. Tydeligst findes denne udtalt i en Notits hos Suidas (s. v. $\epsilon\nu\thetaυ\delta\varsigma$): $\deltaιαφέρει \epsilon\nu\thetaυ\delta\varsigma \mu\epsilon\tau\varsigma\sigma\nu$ τῷ τὸν μὲν $\epsilon\nu\thetaυ\delta\varsigma$ γενικάτερον εἶναι, τὸ δὲ $\mu\epsilon\tau\varsigma\sigma\nu$ ἔπαρχειν εἶδος τοῦ $\epsilon\nu\thetaυ\delta\varsigma$. Efter dette er $\mu\epsilon\tau\varsigma\sigma\nu$ ikke en Modsetning til $\epsilon\nu\thetaυ\delta\varsigma$, men den er selv $\epsilon\nu\thetaυ\delta\varsigma$, hvilket ogsaa bemærkes af Augustin de mus. V, 1: ut omne metrum etiam rhythmus, non omnis rhythmus etiam metrum sit, og Charisius l. IV (Keil Vol. 1, p. 289): non quia non omnia metra rhythmoe sint. Longini Sætning (Prolegom. Pag. 137 Gaiſf.): $\mathcal{M}\epsilon\tau\varsigma\sigma\nu$ δὲ πατήρ $\epsilon\nu\thetaυ\delta\varsigma$.. ἀπὸ $\epsilon\nu\thetaυ\delta\varsigma$ γὰρ ἐσχε τὴν ἀρχὴν indeholder vel heller ikke andet, end at $\epsilon\nu\thetaυ\delta\varsigma$ er Genus, $\mu\epsilon\tau\varsigma\sigma\nu$

Species. Ganske i Overensstemmelse med denne Opfatning, som fremhæver det Ensartede i $\delta\nu\vartheta\mu\circ\varsigma$ og $\mu\acute{e}t\varrho\sigma\varsigma$, er det, naar der blot tillægges $\mu\acute{e}t\varrho\sigma\varsigma$ eet Artsmærke, nemlig det særegne Stof, Sproget¹⁾; $\mu\acute{e}t\varrho\sigma\varsigma$ er da bestemt som $\delta\nu\vartheta\mu\circ\varsigma$ i $\lambda\acute{e}\xi\varsigma$. Denne Opfatning af Forholdet synes at have været den gjængse og populære. Den træffes langt sjeldnere hos de rhythmiske Theoretikere end hos andre Forfattere, som lejlighedsvis tale om Rhythmus, og den fremtræder derfor forholdsvis sjeldn i Form af Definition. Det er den, som gjør sig gjældende, naar $\mu\acute{e}t\varrho\sigma\varsigma$, Vers og Versfødder, betegnes som Afsnit i den rhythmiske Bevægelse eller Dele af den hele rhythmiske Composition, som hos Aristot. Rhet. III, 8: $\mu\acute{e}t\varrho\sigma\varsigma$ τητὰ τοῦ δνθμοῦ; Poët. c. 4: τὰ γὰρ μέτρα ὅτι μόρια τῶν δνθμῶν ἔστι, φανερόν²⁾). Det er ogsaa den Opfatning, som første enkelte Theoretikere ($oī συμπλεκοντες$) til at combinere Rhythmis og Metrik, hvorpaa vi see en Prøve i et Afsnit hos Aristides Quintiliannus.

¹⁾ Quintil. IX. 4. 50: metrum in verbis modo, rhythmus etiam in corporis motu est (se nedenfor Pag. 14 ff.). Longin (Prolegom. Pag. 139 Gaiß.): ὅλη μὲν γὰρ τοῖς μέτροις ἡ συλλαβῆ καὶ χωρὶς συλλαβῆς οὐκ ἀν γένεστι μέτρου, ὁ δὲ ρυθμὸς γίνεται μὲν καὶ ἐν συλλαβᾶς, γίνεται δὲ καὶ χωρὶς συλλαβῆς. Chr. Philoponus hos Suidas (s. v. ρυθμός): ὁ μὲν οὖν ἐπὶ τῶν ἄλλων ρυθμὸς κατὰ τὸ ταχὺ καὶ τὸ βραδὺ χαρακτηρίζεται, ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ προφορικοῦ λίγου κατὰ τὸ μαχρὸν καὶ βραχύ, ὑσπερ μόνος καὶ μέτρου λέγεται. Se Rossb. Gr. Rhythm. Pag. 13.

²⁾ Aristoteles figer ogsaa om de trochaiske Tetrametre, at de ere τρύχερος ρυθμοῦ (Rhet. I. c.) Aristid. 49 Meib. faldes μέτρου τομὴ τοῦ ρυθμοῦ.

Der gaves altsaa hos de Gamle en Sprogbrug, efter hvilken *μέτρον* er *χριθμός*, den metriske Bevægelse er rhythmiske Bevægelse, og alle Vers (*μέτρα*) have *χριθμός*¹⁾. Men ved Siden af denne Opfatning, som ikke stiller Begreberne *μέτρον* og *χριθμός* i skarp Modsætning til hinanden, finde vi en anden, som sætter en væsentlig Forskjel mellem dem. Mange gamle Theoretikere bemærkede nemlig, at de Arter af Bevægelse, som betegnedes ved *μέτρον* og *χριθμός*, viðinok i eet Hovedpunkt vare ensartede, men i mere end eet Punkt forskellige. *Mέτρον* var for dem en Art af *χριθμός*, men med flere eiendommelige Artsmærker, saa at de ofte ansaa det for nødvendigt at distingvere skarpt mellem de to Begreber.

Forskjellen mellem den metriske og den rhythmiske Bevægelse angives udførligt af Quintilian IX, 4, 45 ff.: *Omnis structura ac dimensio et copulatio vocum constat aut numeris (numeros χριθμοὺς accipi volo) aut μέτροις, id est dimensione quadam. Quod, etiamsi constat utrumque pedibus, habet tamen non simplicem differentiam. Nam rhythmī, id est numeri, spatio temporum constant, metra etiam ordine; ideoque alterum esse quantitatis videtur, alterum qualitatis.* *Πριθμός* est aut par ut dactylus, una enim syllaba par est brevibus (est quidem vis eadem et aliis pedibus, sed nomen illud tenet; longam esse duorum temporum, brevem unius, etiam pueri sciunt) aut sescuplex ut paeon, cum sit ex longa et tribus brevibus, quique

¹⁾ Derfor er *μέτρον* (*μέτρα*) regelmæssig Betegnelsen for Modsatningen til Prosa. Se Nossbach Gr. Rh. Pag. 14 Note 5, hvis Samling af Bevissteder let kunde forøges.

ei contrarius ex tribus brevibus et longa, vel alio quoquo modo ut tempora tria ad duo relata sescuplum faciant; aut duplex, ut iambus (nam est ex 48 brevi et longa) quique est ei contrarius. Sunt hi et metrici pedes, sed hoc interest, quod rhythmo indifferens est, dactylusne ille priores habeat breves sequentes. Tempus enim solum metitur, ut a sublatione ad positionem idem spatii sit. Proinde alia dimensio est versuum: pro dactylo poni non poterit anapaestus aut spondeus, nec paeon eadem ratione 50 brevibus incipiet ac desinet. — — Sunt et illa discrimina, quod rhythmis libera spatia, metris finita sunt; et his certae clausulae, illi, quomodo coeperunt, currunt usque ad *μεταβολήν*, id est transitum in aliud genus rhythmī; et quod metrum in verbis modo, 51 rhythmus etiam in corporis motu est. Inania quoque tempora rhythmī facilius accipient, quamquam haec et in metris accident. Maior tamen illic licentia est, ubi tempora etiam animo metiuntur et pedum et digitorum ictu intervalla signant quibusdam notis atque aestimant, quot breves illud spatium habeat; inde *τετράσημοι*, *πεντάσημοι*, deinceps longiores fiunt percussionses. Nam *σημεῖον* tempus est unum.

I den første Del af denne Udvifling (§§ 45—48) opstilles følgende Forskjel mellem rhythmus og metrum: rhythmus kræver, at de enkelte Afsnit (pedes) have samme Tidssomfang og — hvad der i de oprindelige Takter (Enkelttakterne) af sig selv følger dermed — samme arithmetiske Forhold mellem de to Dele, hvori Taktten deles, altsaa samme *γέρος*; metrum kræver desuden en bestemt Orden af Stavelserne i de enkelte Afsnit. Som rhythmī

ere Dæktylen og Anapæsten lige, da de have samme Tidsomfang og (derfor) ogsaa høre til samme γένος; som metra ere de forskellige, fordi Stavelernes Orden er forskellig.

Den Fordring, at metrum skal have en bestemt Orden af Stavelserne, indeholder ogsaa, at det kræver Ulighed i de Stavelser, som dannet Afsnittet; hvor de alle ere lige, kan der jo ikke være Tale om en Orden. Denne Betingelse, Stavelernes Ulighed, er udtrykkelig udtalt hos Aristides Pag. 49 Meib.: *Μέτρον μὲν οὖν ἔστι σύστημα ποδῶν ἐξ ἀνομοίων συλλαβῶν συγκείμενον ἐπὶ μῆκος σύμμετρον. Αισφέρειν δὲ τοῦ δυθμοῦ φασιν, οἱ μὲν ὅς μέρος ὅλου οἱ δὲ κατὰ τὴν ὑλην· τῶν γὰρ γινομένων ἐκ δυοῖν ἀνομοίων τοιλάχιστον γεννημένων¹⁾ τὸν μὲν δυθμὸν ἐν ἄρσει καὶ θέσει τὴν οὐσίαν ἔχειν· τὸ δὲ μέτρον ἐν συλλαβαῖς καὶ τῇ τούτῳ ἀνομοιότητι. Ταύτη τοι δυθμὸν μὲν συνίστασθαι καὶ διὰ τῶν διοίων συλλαβῶν καὶ διὰ ἀντιθέτων ποδῶν μέτρον δὲ διὰ μὲν τῶν πάσας διοίας ἔχόντων μηδεπώποτε, διὰ δὲ τῶν ἀντιθέτων ὁλιγάκις²⁾.*

Den samme Fordring til Ulighed mellem Stavelserne i de metriske Fødder ligger til Grund for en bemærkning

¹⁾ Cæsar l. c. p. 66 læser dette corrupte Sted: *τῶν γὰρ κυρουμένων — γεννωμένων.*

²⁾ Naar Aristides siger, at μέτρον sjeldent bestaar af antithetiske Fødder — f. Ex. Dæktyler og Anapæster — da udtaler han det samme som Quintilian, at Stavelernes Orden i Foden ikke er noget ligegyldigt, men tvertimod noget væsentligt for den metriske Bevægelse. Hvad det citerede Sted forsvrigt indeholder, vil nedenfor blive underagt.

i Scholierne til Hephaestion (citeret, men utilfredsstillende forklaret af Westphal, Allgem. Metrik Pag. 357): *μετρικοὶ δὲ πόδες εἰσι τροχαῖος, ἵππος, δάκτυλος, ἀνάπαιστος, οἵτινες τῇ ποικιλίᾳ τῶν χρόνων κοσμούμενοι μέτρα ἴδια ποιοῦσιν· οὗτοι δὲ καλοῦνται μετρικοὶ καὶ δυθμικοὶ πόδες.* Sammenholdes dette med de ansorte Steder af Quintilian og Aristides, maa det forstaaes saa, at Trochæ, Hambe, Daktylus og Anapæst ere de eneste egentlige metriske Fødder, medens Tribrachys og Spondee (og Proceleusmaticus) ikke ere det. *Πόδες δυθμικοὶ* ere de alle, forsaavidtsom de alle kunne være Takter; men, medens de fire førstnævnte baade kunne kaldes metriske og rhythmiske πόδες, ere de sidste blot rhythmiske, ikke egentlig metriske.

Pvθμὸς kan altsaa være tilstede i (eller bestaa af) en Nække Afsnit, hvad enten disses Tidsdele ere lige store eller af forskelligt Tidsomfang; i sidste Tilfælde kræver den ingen bestemt Orden. Den metriske Bevægelse er knyttet til flere Betingelser og forsaavidt mere bunden og ufri¹⁾, idet den fordrer 1) at der mellem Stavelserne i det enkelte Afsnit maa findes Forstjel i Tidsudstrækning, 2) at Stavelserne i de paa hinanden følgende Afsnit maa have en bestemt Orden. *Pvθμὸς* svarer følgelig i sit Væsen til, hvad vi kalde den musikaliske Takt (baade abstract = taktmæssig Bevægelse og concret = et Takt afsnit, en Takt). Denne kræver, ligesom *pvθμὸς*, at Tidsdelenes Nække er delt i Afsnit af ligestort Omfang; men de Tidsdele, som udfylder Afsnittene, kunne være ligestore eller

¹⁾ Se Maðvig I. c. LXVIII.

forskjellige i Omfang og kunne have forskjellig Orden, uden at den taktmæssige Bevægelse derved afbrydes.

Den sidste Del af Quintilians Udvikling (§§ 50—51) kan kun bestyrke den Opfatning, at rhythmus har den musikalske Taks Natur. Af mindre Betydning er i denne Henseende hans Bemærkning om, at den rhythmiske Composition ikke er begrænset til en vis Udstrekning, saaledes som Verset (rhythmis libera spatia, metris finita sunt). Derimod, naar han siger, at Takternes Række (rhythmi) ikke, ligesom Versene, have bestemte clausulae, hvilket med Rossbach l. c. Pag. 49 maa forstaaes saa, at Katalexis blot er et metrisk Phænomen, da Taktbevægelsen ($\deltaυθμός$) ikke bliver afbrudt derved, at en Tone eller Stavelse mangler, naar deres Tid udfyldes ved Pause, og naar han dernæst siger, at Pauzer (inania tempora) især have sin Plads i rhythmi, da er ogsaa dette Vidnesbyrd om, at han ved rhythmus forstaar det samme, som vi ved den musikalske Takt. Thi i denne ere de ikke udfyldte Tidsmomenter eller Pauzerne ligesaal vel integrerende Dele, som de, der ere udfyldte med Toner. \mathfrak{I} den metriske Bevægelse kunne og skulle de ogsaa indtræde (Cæsur, Diærese og Versende), men de komme ikke i Betragtning ved den metriske Maaling. (Se Madvig l. c. p. LXIX). Den indskudte Bemærkning et quod metrum in verbis modo, rhythmus etiam in corporis motu est ser besynderlig ud. Naar $\deltaυθμός$ har den musikalske Taks Væsen, hvorledes kan da dens Fremtræden indskrænkes til Ord og Legemsbevægelser? Maatte Quintilian da ikke have sagt, enten, at rhythmus fremtræder i Melodi og Legemsbevægelser, men metrum i Sproget (som nogle Grammatikere sige), eller, at rhyth-

mus fremtræder i Melodi, Legemsbevægelser og Sproget, men metrum fun i Sproget? Det behøver dog intet Bevis, at Quintilian ikke kan have villet udelukke Melodien fra Rhythmizomena; det vilde stride mod al antik Sprogbrug. Men han har heller ikke villet sige, at rhythmus fun har Melodi og Legemsbevægelser og ikke Sproget til sit Stof. Dette fremgaar af den hele Udvikling (§ 46: Om talen af Stavelser; § 50: *rhythmus etiam in corporis motu est*¹⁾). Han slutter sig da uden Twivl til den almengyldige vide Sprogbrug, som giver den musiske *χριθμὸς* tre Stoffer (*μέλος*, *κίνητις σωματικὴ*, *λεξις*); men han har fundet det overflødig at nævne Melodi, fordi *χριθμὸς* netop *κατ' ἔξοχὴν* bruges om Melodiens Taft. (Aristid. Quint. p. 31: *χριθμὸς — ἴδιως ξπὶ φωνῆς*, lige efter forklaret ved *χριθμὸς* i *μελῳδίᾳ*).

Medens efter den først omtalte Sprogbrug *μέτρον* blot var det specielle Navn for *χριθμὸς* i *λεξις*, og der kunde tales uden Forskjel om en Verslinies *χριθμὸς* og *μέτρον*, er det altsaa efter den Sprogbrug, Quintilian følger, ikke ligegyldigt, om man tillægger en Stavelserække *χριθμὸς* eller *μέτρον*. En nærmere Bestemmelse om, naar *χριθμὸς* og naar *μέτρον* er tilstede i Lexis, kan findes ved videreført Undersøgelse af den gamle Sprogbrug.

¹⁾ § 48 bruger han *versus* som Betegnelse af det metrisk ordnede Stof i Modsatning til det Stof, som er Værer af rhythmus. Dermed har han dog ikke villet sige, at ikke ogsaa Vers kunne have rhythmus, men han har brugt *versus* paa samme Maade, som hos Grækerne *μέτρα* oftere bruges, nemlig om en egen Art Vers (de declamerede), som siges at have *μέτρου*, men ikke *χριθμός*. Herom lige nedenfor.

Et vigtigt Bidrag giver det første Kapitel af Aristoteles's Poetik. Efter først at have bemærket, at Epopoien, den tragiske og komiske Digtning, Dithyrambedigtningen og den største Del af Auletiken og Ritharistiken have det tilfælles, at de ere Efterligninger, men at de i tre Henseender ere forskellige, udvikler han i Resten af Kapitlet den første Forskjel, nemlig med Hensyn til Efterligningens Middel (§ 4 ed. Hermann): ἀπασαι μὲν ποιοῦνται τὴν μίμησιν ἐν δυθμῷ καὶ λόγῳ καὶ ἀρμονίᾳ, τούτοις δ' ἡ χωρὶς ἡ μεμιγμένοις, οἷον ἀρ- 5 μονίᾳ μὲν καὶ δυθμῷ χρώμεναι μόνον ἡ τε αὐλητικὴ καὶ ἡ κιθαριστικὴ, καν εἴ τινες ἔτεραι τυγχάνωσιν οὖσαι τοιαῦται τὴν δύναμιν οἷον ἡ τῶν συρῆγων. αὗτῷ δὲ τῷ δυθμῷ μιμεῖται χωρὶς ἀρμονίας ἡ τῶν 6 δραχηστῶν. — ἡ δὲ ἐποποιία μόνον τοῖς λόγοις ψι- 7 λοῖς ἢ τοῖς μέτροις — — εἰσὶ δὲ τινες αἱ πᾶσι χρῶν- 13 ται τοῖς εἰρημένοις, λέγω δὲ οἷον δυθμῷ καὶ μέλει καὶ μέτρῳ, ὥσπερ ἡ τε τῶν διδυραμβικῶν ποίησις καὶ ἡ τῶν νόμων καὶ ἡ τε τραγῳδία καὶ ἡ κωμῳδία. διαφέροντι δὲ, ὅτι αἱ μὲν ἄμα πᾶσιν αἱ δὲ κατὰ μέρος. Dette indeholder efter min Opsatning følgende: Alle de nævnte Kunster, Epopoien, den dramatiske Poesi, den dithyrambiske (i § 13 den dithyrambiske og nomiske) Poesi¹⁾, Orkestiken og Instrumentalmusiken have tilsammen kun tre Efterligningsmidler, δυθμὸς, ἀρμονία og λόγος. Forskjellen med Hensyn til Brugen af disse bestaar deri, at de komme til Anvendelse i forskelligt Antal, enten blot eet, eller blot to, eller alle tre, i sidste Fald

¹⁾ Den dithyrambiske Poesi er nævnt som Repræsentant for Chorlyriken, den nomiske for den monodiske Lyrik.

enten altid forenede eller kun paa visse Steder (i visse Dele af Kunstuverket¹⁾). En Forening af to af disse Midler findes kun i Instrumentalmusiken, som betjener sig af ἀρμονία (= μέλος; cfr. Cäsar l. c. Pag. 58 Note) og ἐρθμός. blot eet af Midlerne anvendes i to af de nævnte Kunster: i Orkestren, som efterligner blot ved ἐρθμός, og i Epopoien, som efterligner blot ved λόγος (λόγοι), enten prosaisk eller metrisk. Aristoteles bruger nemlig Ordet ἐποποιία, som han selv bemærker §§ 8—12, mod den gjængse Sprogbrug som Fællesbenævnelse for prosaiske Digtinger (*μημήσεις*) og visse metriske; som Exemplar paa de sidste nævner han episke og didaktiske Digte samt ἐλεγεῖα og τριμετρα. Alle tre Kunstmidler benyttes i den dramatiske og lyriske Poesi, dog saaledes, at den lyriske altid bruger dem forenede, den dramatiske kun i enkelte Dele af Kunstuverket (i de lyriske Partier), medens den i andre (Dialogpartierne) kun anvender eet af dem, nemlig metrisk λόγος.

Da Epopoien figes at benytte blot λόγος i dets to former, Prosa og Vers (μέτρα), og altsaa intet af de to andre Midler, ἀρμονία og ἐρθμός, er dermed tillige sagt, at Epopoiens μέτρα ikke have ἐρθμός. Dette stemmer ogsaa med § 13, hvor μέτρον udtrykkelig distingveres fra ἐρθμός (ἐρθμῷ καὶ μέλει καὶ μέτρῳ). I denne Paragraaf taler han om de samme tre Kunstmidler, som i § 4 (αἱ πᾶσι χρῶνται τοῖς εἰρημένοις), men han varierer Udtrykkene: istedensfor ἀρμονία bruger han det

¹⁾ Ι Ordene αἱ μὲν ἄμα πᾶσιν, αἱ δὲ κατὰ μέρος mangler Mod-sætningen til κατὰ μέρος. Susemihl Rh. Mus. 18, 369 for-moder — maaeste rigtig — ἄμα πᾶσιν καθύλου.

almindeligrre $\mu\epsilon\lambda\sigma$, og istedenfor $\lambda\sigma\gamma\sigma$ det snevrere $\mu\epsilon\tau\varrho\sigma$; denne sidste Ombytning falder ganske naturlig, da den dramatiske og lyriske Poesi kun betjener sig af den ene Art Logos, den metriske, aldrig af den prosaiske.

Epopoien, som blot har $\mu\epsilon\tau\varrho\sigma$, omfatter kun Digtninger, som ikke kræve Sangforedrag; naar nu Aristoteles frækjender disse men tillægger de Digte, som forbindes med Melodi, $\varrho\nu\vartheta\mu\delta\varsigma$, maa han ved dette Ord have betegnet den musikalske Takt, som, efter hvad vi have seet, i væsentlige Punkter er forskjellig fra den metriske Bevægelse. Han har brugt $\varrho\nu\vartheta\mu\delta\varsigma$ i den snevrere Betydning, fordi skarp Distinction var nødvendig for Udvillingens Klarhed. Æ de lyriske Digte træder altsaa $\mu\epsilon\tau\varrho\sigma$ i Forbindelse med $\varrho\nu\vartheta\mu\delta\varsigma$, fordi de foredrages i Sang. De $\mu\epsilon\tau\varrho\alpha$, som ikke forbindes med $\mu\epsilon\lambda\sigma$, have ikke $\varrho\nu\vartheta\mu\delta\varsigma$.

Aristoteles's hele Udvilting bliver forvirret, naar man forstaar $\mu\epsilon\tau\varrho\sigma\varsigma$ i § 7 om $\lambda\sigma\gamma\sigma$ forbundet med $\varrho\nu\vartheta\mu\delta\varsigma$, saa at altsaa Epopoien skulde figes at benytte dels den nøgne $\lambda\sigma\gamma\sigma$, dels $\lambda\sigma\gamma\sigma$ i Forening med $\varrho\nu\vartheta\mu\delta\varsigma$. Naar han allerede har angivet Forbindelsen af to Kunstmidler og er begyndt paa at angive Forekomsten af hvert af de tre Midler alene — hvor dog Brugen af $\mathcal{A}\varphi\mu\nu\alpha$ alene ikke omtales, fordi den havde siden praktisk Betydning; se Pag. 24 — da maa man vente, at han ikke i samme Aandedræt omtaler baade Forekomsten af $\lambda\sigma\gamma\sigma$ alene og $\lambda\sigma\gamma\sigma$ i Forbindelse med $\varrho\nu\vartheta\mu\delta\varsigma$. Og hvis han virkelig ved $\mu\epsilon\tau\varrho\alpha$ havde ment $\lambda\sigma\gamma\sigma$ forbundet med $\varrho\nu\vartheta\mu\delta\varsigma$, er det ikke let at forstaa, at han § 13 taler om $\varrho\nu\vartheta\mu\delta\varsigma$ καὶ $\mu\epsilon\lambda\sigma$ καὶ $\mu\epsilon\tau\varrho\sigma$, hvilket jo da var det

samme som Rhytmus og Melos og Logos + Rhytmus. Hvad kunde da have bevæget ham til ikke at beholde Udtrykket λόγος, hvormed han fra først af har betegnet det ene Kunstmiddel, og sige δυθμῷ καὶ μέλοι καὶ λόγῳ, ligesom ogsaa Plato Rep. 398 D: τὸ μέλος ἐκ τριῶν ἔστι συγχείμενον, λόγου τε καὶ ἀρμονίας καὶ δυθμοῦ?

Det her behandlede Sted bør sammenlignes med de Ord i Kap. 6, hvor Aristoteles definerer Tragedien og efter omtaler dens Efterligningsmidler: ἔστιν οὖν τραγῳδία μίμησις πράξεως σπουδαῖας καὶ τελείας, μέγεθος ἔχοντος, ἡδυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἐκάστῳ τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις — λέγω δὲ ἡδυσμένον μὲν λόγον τὸν ἔχοντα δυθμὸν καὶ ἀρμονίαν καὶ μέτρον, τὸ δὲ χωρὶς τοῖς εἰδεσι τὸ διὰ μέτρων ἔνια μόνον περιτίνεσθαι καὶ πάλιν ἔτερα διὰ μέλοντος. Tragediens Logos har altsaa tre ἡδύσματα: δυθμὸς, ἀρμονία og μέτρον. I visse Dele af den (Dialogpartierne) anvendes blot μέτρον, i andre (de Lyriske Partier) alle tre Forskjønnelsesmidler i Forening. At Stedet ikke giver nogen Mening, naar Ordene διὰ μέλοντος ikke opfattes som kort Betegnelse for ἀρμονία + δυθμὸς + μέτρον, fremgaar dels af dette Sted i og for sig, dels ved Sammenligning med Slutningen af Kap. 1. (Svfr. ogsaa Platos Brug af μέλος l. c.). Ved δυθμὸς funne vi i denne Forbindelse ikke tænke paa den orkestiske Rhytmus alene, lige saa lidt som i Kap. 1, hvor jo Auletikens, Kitharistikens og den nomiske Poesies Rhytmus ikke er orkestisk Rhytmus. Der gaves ogsaa i Dramaet lyriske Partier, som ikke vare forenede med Dans; men δυθμὸς have de alle. Ogsaa dette Sted viser altsaa, at Text haade kan være forbundet med μέλος og δυθμὸς (musi-

ſælf Tæft) og μέτρον (Versform), og med μέτρον alene, uden δυθμός. Blot μέτρον have de Vers, som ikke ere bestemte for Sang (Recitationsvers). Disse faldes et andet Sted af høi μέτρα; Probl. 920, a, 11: διὰ τὶ οἱ περὶ Φρύνιχον ἡσαν μᾶλλον μελοποιοί; ἢ διὰ τὸ πολλαπλάσια τότε τὰ μέλη ἐν ταῖς τραγῳδίαις τῶν μέτρων¹⁾;

Et ret oplysende Parallelsted til Aristot. Poët. cap. 1 have vi hos Aristid. Quintil. p. 32 M. Dgsaa han udvifler, i hvilket Antal og i hvilke Combinationer de tre Efterligningsmidler (hos ham: δυθμός, μέλος, λέξις) komme til Anwendung i de musiske Kunster: δυθμίζεται δὲ ἐν μουσικῇ κίνησις σώματος, μελῳδία, λέξις. Τούτων δὲ ἔκαστον καὶ καθ' αὐτὸν θεωρεῖται καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν, ιδίᾳ τε ἔκατέρον καὶ ἀμφοῖν ἄμα. Μέλος μὲν γὰρ νοεῖται καθ' αὐτὸν μὲν [ἐν] τοῖς διαγράμμασι καὶ ταῖς ἀτάκτοις μελῳδίαις μετὰ δὲ δυθμοῦ μόνον, ὡς ἐπὶ τῶν κρονιμάτων καὶ κώλων μετὰ δὲ λέξεως μόνης ἐπὶ τῶν καλονυμένων κεχυμένων ἀσμάτων. Πυθμός

¹⁾ Den ovenfor fremsatte Ópfatning af Poët. cap. 6 er bygget på, at den rette Læsemaade er den af Victorius fremsatte: ρυθμὸν καὶ ἀρμονίαν καὶ μέτρον, og ikke: ρυθμὸν καὶ ἀρμονίαν καὶ μέλος. Da Aristoteles i Kap. 1 bruger ἀρμονία og μέλος som Synonymer og derfor der enten ἀρμονία (§ 4) eller μέλος (§ 13), er det ikke troligt, at han i Kap. 6 skulde copiere begge Ord. Kun Læsemaaden ρυθμὸν καὶ ἀρμονίαν καὶ μέτρον svarer til Udtrykket ρυθμῷ καὶ μέλει καὶ μέτρῳ i Kap. 1, hvor netop det samme Emne, Tragediens Kunstmidler, omtales. Og endelig bliver i Ordene τὸ διὰ μέτρων ἔντα μόνον περινεσθαι Omtalen af μέτρων først naturlig motiveret, naar der i Forveien er sagt ρυθμὸν καὶ ἀρμονίαν καὶ μέτρον.

δὲ καθ' αὐτὸν μὲν ἐπὶ ψιλῆς ὁρχήσεως· μετὰ δὲ μέλους ἐν κώλοις· μετὰ δὲ λέξεως μόνης ἐπὶ τῷν ποιημάτῳ μετὰ πεπλασμένης ὑποκρίσεως, οἷον τῶν Σωτάδον καὶ τινῶν τοιούτων. Λέξις δ' ὅπτις μεθ' ἔκατέρους θεωρεῖται, προείπομεν. Ταῦτα δὲ συμπάντα μιγνύμενα τὴν τελείαν φόδην ποιεῖ^{1).}

Aristides's Udvikling af, hvorledes de tre Midler forekomme adskilte eller forbundne, er i og for sig ret klar, men dens Sammenhæng med det foregaaende meget uklar. Den oplyser i Virkeligheden ikke den Aristoxeniske Sætning, som han har forudsækket, ὃν θυμέται δὲ ἐν μονοτικῇ κίνησις σώματος, μελῳδία, λέξις. Han viser sig her, som andensteds, som en flygtig Compilator. Om han har bygget sin Udvikling paa Aristoteles Poët. Kap. 1 — hvorfra den adskiller sig ved større Udsørighed — eller paa et lignende Sted hos en anden Forfatter (Aristoxenus?), lader sig naturligvis ikke afgjøre. Den indeholder følgende: Melos, Rhythmus og Lexis kunne forekomme enkeltvis: 1) Melos i Notatabeller (*διαγράμματα*) og i Melodier uden Taftinddeling (*ἄτακτοι μελῳδίαι*). 2) ὃν θυμὸς i Dans uden Ledsagelse af Musik. [3) Forekomsten af λέξις alene er ikke udtrykkelig angivet]. To af de tre Midler kunne være forenede i følgende Combinationer: 1) Melos og Rhythmus i Instrumentalmusik (*χροίματα καὶ κῶλα*; se Cäsar l. c. p. 77). 2) Melos og Lexis i *ἄσματα κεχυμένα*, et Slags Recitativer uden fast Taft. 3) Rhythmus og Lexis i Digte som de

¹⁾ τὴν τελείαν φόδην er Rettelse af Westphal for τὴν φόδην; Martianus Capella har perfectam cantilenam. Cfr. Aristid. p. 6 τελείου δὲ μέλους οὐ περὶ μέλος τελείου.

Sotadisse og nogle lignende. Alle tre ere forenede i
 $\eta\tauελεία$ ωδή, det lyriske Digt, som foredrages i Sang
og ledesges af Dans.

Forholdet mellem ḡνθμὸς og μέτρον er vistnok ikke udtrykkelig omtalt i Aristides's Udvikling, men det fremgaar dog med stor Sandsynlighed af den, at han har opfattet det paa samme Maade, som Aristoteles paa de anførte Steder. Oplysende er især, hvad der siges om Forbindelsen af ḡνθμὸς og λεξις, der har sin Unvendelse ἐπὶ τῶν ποιημάτων μετὰ πεπλασμένης ὑποκρίσεως οἷον τῶν Σωτέρων καὶ τινῶν τοιούτων. Herved kan Forfatteren ikke have ment alle Digte, som bleve reciterede og ikke sungne. Det vilde være høist paa-
faldende, om han ikke, hvis dette var hans Mening, tog sit Exempel fra det nærmestliggende, og nævnte en af de almenbekjendte Hovedarter af dette Slags Poesi, f. Ex. Eposet, istedenfor at henvise til den forholdsvis ubetyd-
lige Gotadiske Digtning. Desuden vilde Tillægget μετὰ πεπλασμένης ὑποκρίσεως da neppe kunne forklares. Hypotrisis er efter Aristides Pag. 100 Gesticulation¹⁾, og

1) Aristid. p. 100 M: Περὶ γε μὴν ὑποχρίσεως ἐκεῖνοι ῥητέον ὅτι τῶν σωματικῶν κινήσεων, ἐν αἷς ἔχει τὸν ὑπόστατον ο. β. v. SmI. p. 38, hvor den Fod, han kalder ύρθιος, siges at have sit Navn διὰ τὸ σεμνὸν τῆς ὑποχρίσεως καὶ βάσεως. Efter denne Aristides's egen Forklaring bør man fortolke ὑποχρίσις paa det ovenanførte Sted. At en anden Forkfatter (Longinus Rhet. p. 567 Walz) lader ὑποχρίσις bestaa baade i διάθεσις σώματος og i τύνος φωνῆς kan ikke bestemme os til ogsaa hos Aristides at forstaa det om begge Dele. Endnu mindre tør man med Otto Fahn (Abh. d. Münch. Akad. philos. Cl. VIII, 258) forklare det ved „erhöhte Declamation.“ Sejr. Cäsar i Neue Jahrb. f. Phil. u. Pädag. V. 87 Paq. 12.

Digte μετὰ πεπλασμένης ὑποχρέσεως maa forstaaes om Digte, til hvis Foredrag der hørte kunstig Mimik. Dette var Tilfældet med den Sotadiske Poesi (Cæsar l. c. p. 79), men ikke nødvendig med al reciteret Poesi. Naar derfor Lexis og Rhytmus siges at være forenede i de Sotadiske Digte, maa ḡvθμὸς her blot forstaaes om orkestrisk Rhytmus (laſcive Danſebevægelſer). Der siges ikke, at Forbindelsen af λεξις og ḡvθμὸς er μέτρον. De Sotadiske Digte (*ποιήματα*) vare μέτρα, ikke Proſa; men de siges at være forbundne med ḡvθμὸς, fordi de ledſagedes af Orkeſtik.

Hvorfor er μέτρον ikke blevet nævnt i den hele Udvikling hos Aristides? Enten er det en ſkjødesløs Forglemmelſe, eller han har fundet det unødvendigt at opføre det Led i Schemaet, hvor der var Anſledning til at omtale μέτρον, nemlig Forekomſten af Lexis alene, idet han har forudsat det som bekjendt nok, at Lexis uden ḡvθμὸς og μέλος forekommer som proſaifk eller metrifik Tale.

Den Sprogbrug, efter hvilken der ſjelnes bestemt mellem ḡvθμὸς og μέτρον og — hvad dermed hænger sammen — μέτρον indſkrænkes til Recitationsdigte, træffes i det hele taget ikke hyppig hos de ældre Forfattere. Dette kan for en Del have ſin Grund deri, at den især maatte høre hjemme i de theoretiske Arbeider om Rhytmus og Metrum, hvilke paa ganske lidt nær ere tabte for os. Men Bevisſtederne for, at de Ældre virkelig havde denne Sprogbrug, ere dog ikke indſkrænkte til de ovenfor anførte. Der kan viſtnok ikke lægges megen Vegt paa Sokrates's Ord hos Aristophanes (Nubb. 636 ff.):

ἄγε δή, τι βούλει πρῶτα νῦν μάνθανειν
οὐκ ἐδιδάχθης πάποτ' οὐδέν; εἰπε μοι.

πότερον περὶ μέτρων ἢ δυθμῶν ἢ περὶ ἐπῶν;

Longin (Prolegom. Pag. 139 Gaiß.) ser heri et Bevis paa, at man allerede paa den Tid skjelnde mellem μέτρον og δυθμός. Da vi ikke kunne gaa ud fra, at der skal ligge en fornuftig Mening i Sokrates's Spørgsmaal, kan Stedet vel bedst forstaaes saa: Sokrates begynder med en almindelig kjendt Distinction mellem μέτρα og δυθμοί, men gjør desuden en subtil Distinction for egen Regning, idet han ikke lader ἐπη (Hexametre) høre med til μέτρα. Hans Spørgsmaal bliver altsaa komisk, da han viser sig paa een Gang spidsfindig og uvidende. — Socrates figer Euagor. p. 191 A: πρὸς δὲ τούτοις οἱ μὲν [ο: Digterne] μετὰ μέτρων καὶ δυθμῶν ἀπαντα ποιοῦσιν, οἱ δὲ [ο: Talerne] οὐδενὸς τούτων κοινωνούσιν — ὅμως δὲ καίπερ τοσοῦτον πλεονεκτούσης τῆς ποιήσεως οὐκ ὀκνητέον ἀλλ᾽ ἀποπειρατέον τῶν λόγων ἐστὶν, εἰ καὶ τοῦτο δυνήσονται, τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας εὐλογεῖν μηδὲν χεῖρον τῶν ἐν ταῖς φράσεις καὶ τοῖς μέτροις ἐγκωμιαζόντων. Ogsaa her er der skjelnet mellem μέτρον og δυθμός (μέτρων καὶ δυθμῶν). Og det er naturligt at see en saadan Parallelisme i de to Led μετὰ μέτρων καὶ δυθμῶν og ἐν ταῖς φράσεις καὶ τοῖς μέτροις, at ἐν ταῖς φράσεις i sidste Led betegner det samme, som μετὰ δυθμῶν i første. Nu ere φράσει Digte bestemte til Sang; μέτρα maa da paa Grund af Modsatningen forstaaes om Recitationsdigte. Hvis altsaa de to Led correspondere, da er der ogsaa her sagt, at δυθμός har sin An-

vendelse i Sangdigte, μέτρον og ikke ḥv̄θμὸς i Recitationsdigte.

I den Demosthenes tillagte Logos Epitaphios, (som ialfald er ældre end det 1ste Maahundrede eft. Chr., da den omtales af Dionysius fra Halikarnas), heder det Pag. 1891 Neisse: τῶν μὲν οὖν εἰς μίθους ἀνηγεγεμένων ἔργων πολλὰ παραλιπόν τούτων ἐπεμνήσθην, ὃν οὗτος ἔκαστον εὐσχήμονας καὶ πολλοὺς ἔχει λόγους, ὃστε καὶ τοὺς ἔμμετρους καὶ τοὺς τῶν ἀδόμενων ποιητὰς καὶ πολλοὺς τῶν συγγραφεών ὑποθεσεις τὰ ἐκεῖνων ἔργα τῆς αὐτῶν μονσικῆς πεποιησθαι. Her nævnes altsaa to Klasser af Digtere. Nogle forsatte ḡdōμενα, d. e. lyriske, for Sang bestemte, andre (οἱ ἔμμετροι) μέτρα eller Digte, som have μέτρον, hvorved ogsaa her paa Grund af Modsætningen maa forstaaes Recitationsdigte.

Aristoleles figer Rhet. III, 8, hvor han behandler Unvendelse af Versfødder i Talen: οἱ μὲν οὖν ἄλλοι (o: Daktyler, Jamb, Trochæer) διὰ τε τὰ εἰρημένα ἀφετέοι καὶ διότι μετρικοῦ ὁ δὲ παιάν ληπτεος· ἀπὸ μόνου γὰρ οὐκ ἔστι μέτρον τῶν ἡγέντων ḥv̄θμῶν. Nagtet Aristoleles i det hele taget i Rhetoriken bruger ḥv̄θμὸς i vid Betydning og dersor falder de metriske Fødder Daktylus, Jamb og Trochæ ḥv̄θmoi (se ovfr. Pag. 12), har dog den Materie, han her behandler, nødet ham til paa et enkelt Punkt at skjelne mellem metrisk og rhythmiss. Pæonen er, figer han, ikke en metrisk Fod, hvilket derimod Daktylen, Jamben og Trochæen ere. En lignende Sætning findes hos flere af de romerske Metrikere. Hos dem heder det, at et af Pæoner bestaaende Vers er mere rhythmiss end metrisk, fordi det

tillader Åsverling i Vershøddernes Form¹⁾). Men Aristides taler om den enkelte Fod, ikke om det hele paeoniske Vers, og man kan derfor ikke med Hermann Elem. metr. p. 193 lægge ganske den samme Mening i hans Ord, som i Atilius Fortunatianus's. Aristoteles udtaler, uden at antyde Aarsagen, at Pæonerne ikke ere skiltede til Bygning af $\muέτρα$ ²⁾). Naar vi med denne Bemærkning sammenholde det Faktum, at Grækerne aldrig anvendte pæoniske Vers i Digte, som vare bestemte til Recitation, men kun i sungne Digte, da have vi ogsaa i disse Ord af Aristoteles et Vidnesbyrd om, at $\muέτρον$ i speciel Betydning kun tilhører Recitationsdigte.

Ligesom det her var Eminets Beskaffenhed, som bragte Aristoteles til at indsnevre og derved skarpe bestemme Begrebet $\muέτρον$, saaledes findes den samme Sprogbrug, der stiller Begreberne $\deltaυθμός$ og $\muέτρον$ i Modsetning til hinanden, hyppig hos de Grammatikere fra den seneste Tid, som have givet sig af med Metrif. Disse havde ogsaa en særlig Opfordring til at drage bestemte Grænser mellem $\deltaυθμός$ og $\muέτρον$, da der i den efterklassiske Tid var indtraadt en Spaltning mellem Theoretikerne, idet et Parti, Rhytmikerne eller

¹⁾ Mar. Victor. p. 2543 Putsch: Quod (o: Paeonicum metrum) tamen magis rhythmo i. e. numero quam metro congruere varietas ipsa compositionis ostendit. Atil. Fortun. p. 26 79 P: Paeonicus versus quadratus — nisi fluat eodem numero, rhythmus, non metrum fiet (numero er et uheldigt Udtryk). Diomed. Vol. I, 505 Keil siger blot: Paeonicum metrum quod plerique rhythmicum esse dixerunt

²⁾ Cic. Or. c. 57 § 194 gjengiver hans Ord med: paean autem minime est aptus ad versum.

Musikerne, i sin Verslære fulgte de rhythmiske Love, et andet Parti, Metriske, specielt metriske Love (se Nossbach Gr. Rh. Pag. 17, Bæch de metr. Pind. p. 3). En fort Gjengivelse af nogle Bestemmelser hos Grammatikerne vil her være nødvendig.

Den ovenfor omtalte Opfatning, at det er væsentligt for Metrum, men ikke for Rhythmus, at Afsnittets Stavelser have en bestemt Orden (og følgelig ikke alle ere lige), kommer ogsaa frem hos Grammatikerne, sjønt i det hele taget mere antydet end klart udtalt. Det er den, som ligger til Grund for de anførte Bemærkninger om det paenisse Vers, som paa Grund af varietas compositionis frakjendes metrum. Den synes ogsaa at være udtalt i følgende Ord af Mar. Victor. p. 2544 ¶: ubi enim non pedum, sed numerorum ratio subsistit, non pedes pedibus pares restituuntur, sed tempora temporibus adaequantur (pedes og numeri betegne her samme Modsetsning, som metrum og rhythmus). Den vigtigste Forskjel mellem Rhythmus og Metrum er imidlertid efter Grammatikerne Stavelsernes forskjellige Tidsværdi. Det heder hos Mar. Victor. p. 2481 ¶ (hvor Texten neppe er uforandret): Inter metricos et musicos propter spatia temporum, quae syllabis comprehenduntur, non parva dissensio est. Nam musici, non omnes inter se longas aut breves pari mensura consistere, si quidem et brevi breviorem et longa longiore dicant posse syllabam fieri. Metrici autem, prout cujusque syllabae longitudo aut brevitas fuerit, ita temporum spatia definiri neque brevi breviorem aut longa longiore, quam natura in syllabarum enuntiatione protulit, posse aliquam reperiri.

Ad haec (i Overensstemmelse hermed) musici qui temporum arbitrio syllabas committunt in rhythmicis modulationibus aut lyricis canticibus, per circuitum longius extentae pronuntiationis tam longis longiores, quam rursus per correptionem breviores brevibus proferunt¹⁾.

Den rhythmiske Theori beregnede de enkelte Bevægelsesmomenters Tidsomfang, medens den metriske enten blot tog Hensyn til Førskjellen mellem lange og korte Stavelser overhovedet, eller, naar den ogsaa indlod sig paa at bestemme deres Tidsudstrækning ved Tal, fun antog to Tidsværdier (2 og 1). Rhythmiken derimod antog ogsaa andre Størrelser. Denne Ulighed mellem metrisk og rhythmisck Maaling er ikke først opkommnen i den seneste Tid, men er allerede omtalt af Aristoxenus (hos Epitomatoren Phellos § 1; se Westphal Die Fragm. o. s. v. 90 ff.). For at klargjøre Betydningen af denne Uoverensstemmelse hidsættes nogle Punkter af den rhythmiske Lære om *χρόνοι*.

Bed Betragtningen af den enkelte Tafts Tidsdele gif Rhythmikerne ud fra en Grundtid (*χρόνος πρώτος* eller *ἐλάχιστος; σημεῖον*), et Tidsmoment, som ikke kunde deles i mindre. Dens Værdi var ikke fast, men varierede efter det forskellige Tempo (*άγωγή*). Den mindste Enkeltaft bestod af tre Grundsider — Aristoxenus ial-

¹⁾ Sm. Serv. de accent., Analecta grammatis. Endlicher pag. 535: ad metricos videtur syllabarum natura, ad rhythmicos solum pertinere temporum intervalla. Schol. Hephaest. Gaisf. pag. 150. Diomed. Vol. I, 468 Rel. Longin Prolegom. Gaisf. pag. 139.

fald anerkjendte ikke Taftter paa blot to Grundtider — den største af dem. Grundtiderne kunde ikke blot forekomme adskilte, saaledes, at hver udgjorde et eget Moment i Bevægelsen, men ogsaa saaledes forbundne, at to eller flere af dem vare sammenfælde til een Størrelse. Af saadanne større $\chi\varrho\nu\nu$ ejendomme kunde den rhythmiske Lære idemindste fire, indeholdende to, tre, fire eller fem $\chi\varrho\nu\nu$ πρῶτοι¹⁾. En Taft paa tre Grundtider, hørende til γένος διπλάσιον, kunde altsaa være fremstillet ved tre $\chi\varrho\nu\nu$ (♩♩♩, — —) eller ved to (♩♩ eller ♩♩ — eller — —) eller være udfyldt ved een (♩. eller ♩.). Ligeledes kunde en Taft paa fire Grundtider (γένος ἵσον) være udfyldt med een $\chi\varrho\nu\nu$ τετράσημος ♩ og rimeligtvis ogsaa en Taft af γένος ἡμιόλιον med een $\chi\varrho\nu\nu$ πεντάσημος, ♩♩. Foruden disse større $\chi\varrho\nu\nu$ gaves der endnu andre for Rhythmuslæren eiendommelige Tider, $\chi\varrho\nu\nu$ ἀλογοι, Tidsstørrelser, som ikke kunde betegnes ved hele Tal, men ved Brøkdele af $\chi\varrho\nu\nu$ πρῶτος (Westphal System o. s. v. Pag. 161 ff.) Naar Tidsværdien af Stavelser udmaales efter denne rhythmiske Lære om $\chi\varrho\nu\nu$, er det deres Værdi i Musiken (Sangen), som maales, ikke i Talen. Vistnok udfyldte i den daglige Tale ikke alle lange Stavelser netop den samme Tid, heller ikke alle forte²⁾), men den nøagtige rhythmiske Bestemmelse af deres Tidsomfang var her umulig³⁾.

¹⁾ Efr. Rossbach Gr. N. pag. 32 ff. Anonym. Bellermann pag. 18 har opbevaret os de antike Tegn for de større $\chi\varrho\nu\nu$.

²⁾ Bemærket allerede af Aristoxenus (hos Psellus § 1). Sml. ogsaa de af Rossb. Gr. N. 13, Note 3 anførte Steder.

³⁾ At Slutningen af det ovenfor anførte Sted af Mar. Vict. 2481 ikke modsiger, men bestyrker dette, vil nedenfor blive berørt.

Forskjellen mellem lang og fort overhovedet var det væsentlige for Udtalen; Distinctionen mellem flere Slags lange og forte uvæsentlig. Derfor antoge Metriferne kun det ene Forhold 1 : 2 mellem de lange og lange Stavelser, aldrig Forholdene 1 : 3, 1 : 4, 1 : 5 (tydelig uttalt hos Longin Prolegom. 139 Gaisf.) De betegne derved ikke, at der ikke i Talen kunde være noget andet Forhold end 1 : 2, men at de forskellige Forhold vare lige-gyldige, naar blot Grundmodsætningen mellem lang og fort blev bevaret. Æ den musikalske Taft kunde derimod Stavelserne faa de forskellige, noøagtig udmaalte *χρόνοι*. Rhythmus, hvem disse forskellige *χρόνοι* alene tilhøre, viser sig da ogsaa heraf at have den musikalske Tafts Natur.

Til den samme Slutning ledes vi ved Mar. Victor. 2484
 ¶: Differt autem rhythmus a metro, quod metrum in verbis, rhythmus in modulatione ac motu corporis sit og Atil. Fortunat. 2689 ¶: Inter metrum et rhythmum hoc interest, quod metrum circa divisionem pedum versatur, rhythmus circa sonum, quod etiam metron sine psalmate prolatum proprietatem suam servat, rhythmus autem nunquam sine psalmate valebit. Est etiam rhythmus et in corporali motu. Begge disse Grammatikere have her indskrænket Forekomsten af rhythmus til Musik og Ørkesti. Atil. Fortunat. gaar endog saavidt i sin Indskrænkning, at han lader rhythmus træde frem kun i Musik¹⁾). Denne Begrænsning

¹⁾ Det samme synes Rhetoren Hermogenes at sige *Περὶ ὡντῶν* I, ¶ pag. 199 Spengel: *καὶ οὐν ἐγχωρεῖ λέξει πενήν χωρίς τοῦ περιάδειν προσαρμόσαι τινὰ ῥυθμόν.*

vilde være uforklarslig, hvis ikke rhythmus havde den musikalske Taks's Væsen.

Paa andre Steder tale Grammatikerne udtrykkelig om Forskjellen mellem rhythmus i Sproget (i Vers) og metrum og gjøre da denne Distinction: de Lyriske Vers, det er de Vers, som vare bestemte til at foredrages i Sang og deraf byggedes med Hensyn dertil, have rhythmus, ikke metrum; de paa Recitation beregnede Vers have metrum, ikke rhythmus. Om end dette ikke af nogen Grammatiker er utalt saa skarpt, som her fremstillet, maa man dog ved at sammenholde følgende Citater, tillægge dem den Opfattelse. Mall. Theod. p. 5 Heusinger: *Si qua autem apud lyricos aut tragicos quisquam repererit, in quibus certa pedum colloquatione neglecta sola temporum ratio considerata sit, meminerit, ea, sicut apud doctissimos quosque scriptum invenimus, non metra sed rhythmos appellari.* Versene i de egentlige Lyriske Digte og i de Lyriske Partier af Tragedien kunde altsaa efter ham undertiden være rhythm, ikke metra, nemlig naar ikke Metrums Fordringer til Versføddernes Beskaffenhed vare opfyldte, men Versets Afsnit blot vare maalte efter et vist Antal Grundtider, ligesom de musikalske Takter. — Mar. Victor. 2486 ¶: *Inter pedem (den metriske Fod) autem et rhythmum hoc interest, quod pes sine rhythmo esse non potest, rhythmus autem sine pede decurrit; non enim graduntur mele pedum mensionibus, sed rhythmis fiunt.* Hermed maa han mene: 1) metrum og rhythmus ere ensartede, forsaavidtsom de begge ere taftmæssig Bevægelse (den metriske Fod, pes, er ogsaa en Taft, rhythmus) 2) men de ere forskellige, forsaavidt-

som den rhythmiske Taktträff (rhythmus) er bygget efter et friere Schema end de metriske Vers (sine pede decurrit) 3) denne friere Bevægelse tilhører de lyriske Vers (mele). — Mar. Victor. 2494 ¶: Melicum autem sicut [læs: sive] lyricum (sc. metrum) est quod ad modulationem lyrae citharaeve componitur, sicut fecit Alcaeus et Sappho, quos plurimum secutus est Horatius. — Carmen autem lyricum, quum metro subsistat, potest tamen videri extra legem metri esse, quia liberò scribentis arbitrio per rhythmós exigitur. De lyriske Vers ere altsaa visinøf metra, forsaavidtsom de ere Vers og ikke Prosa; men de have dog ikke overalt metrum (i snevrere Betydning), da Digterne, som bestemme dem for musikalst Foredrag, bygge dem efter den musikaliske Takt, rhythmus. — Pag. 2492: . . . ita ut simplices (sc. pedes) numero duodecim, compositi centum et duodecim habeantur. Hi autem ejusdem inter se mensurae sunt; aut sesquiplo anteeunt aut duplo. Ex quibus magis mele et rhythmi lyricorum modulorum quam metra formari poterunt. Hvad han her bemærker om de større, sammensatte Tødder, synes at være en Reminiscens af den rhythmiske Lære om sammensatte Takter, dannede ved Forbindelse af flere Enkelttakter og ligesom disse delte i to Hoveddele med et af de tre rhythmiske Forhold 1:1, 1:2, 2:3. Disse have ester ham især Anvendelse i de lyriske Vers, hvilke ere rhythmi, ikke metra.

Ter. Maur. 1628—1631 (om det dactylistiske Hexameter):

Hoc sat erit monuisse locis quod quinque frequenter

Jugem videmus inveniri dactylum:

Sed non et sextum pes hic sibi vindicat un-
quam,

Nisi quando rhythmum, non metrum compo-
nimus.

Et Vers, som bestaar af sex Daktyler, har altsaa rhythmus, ikke metrum. Dette stemmer med den Bemærkning, at metrum stræber efter en bestemt og iørefaldende Aflutning af Verset, hvorfor ogsaa Katalaxe er eiendommelig for metrum¹⁾. Men dette Sted viser ogsaa hen paa den Sprogbrug, at rhythmus tillagdes de lyriske, metrum de declamerede Vers; thi Hexametre af sex Daktyler, som efter Terentian have rhythmus, ikke metrum, forekom jo kun i den lyriske Poesi.

Endelig skal her i al Korthed berøres Sprogbrugen hos en ældre Forfatter, som ofte har Anledning til at omtnale ἐνθυός, Dionysius fra Halicarnas. Uagtet han har havt Kjendskab til Rhythmis og Metrik, er han dog meget vakkende i Brugen af μέτρον (μέτρα) og ἐνθυός (ἐνθυοί). Dog viser det sig ogsaa hos ham, at det har været en hævdet Sprogbrug at tillægge de declamerede Digte μέτρον, de til Sang bestemte ἐνθυός; han bruger nemlig til at betegne alle Slags Vers (modsat Prosa) Forbindelserne μέτρα καὶ μελη og μέτρα καὶ ἐνθυότ²⁾. Flere Steder bruger han, som det synes, ποιήματα καὶ μελη i samme Vedening; men med uret vil Feussner

¹⁾ Quintil. IX 4, 50 (ovfr. Pag. 17). Diomed. Vol. I, 474 Reit.
Mar. Victor. 2493 B.

²⁾ Det første De comp. verb. c. 4 p. 29 Reiske og c. 11 p. 54,
det sidste c. 4, p. 24.

(De antiquor. metror. et melor. discr.) gjøre dette sidste til almindelig Sprogbrug.

De vigtigste af Grammatikernes Beværfninger om Forholdet mellem Rhytmus og Metrum ere her blevne sammenstillede, for at det kan blive klart, at disse ikke staa i Strid med, men tvertimod stemme med de ældre Forfatteres Opfatning¹⁾. Som man paa Forhaand kunde vente, have de uselvstændige Grammatikere blot optaget den Distinction, som var hjemlet ved den ældre Sprogbrug, efter hvilken metrum (i snevrere Betydning) er tilstede i Vers, men ikke i alle Vers, rhythmus i Musik, Dans og Vers, men i disse kun forsaavidtsom de have den musikaliske Taks friere Bygning. Dette sidste Forhold kan man forklare sig saaledes: Digterne, som i den klassiske Tid i Regelen tillige vare Componisterne, bestemte forud Melodiens Rhytmus og byggede sine Vers saaledes, at de kunde optage denne. Ofte maatte den kun usfuldstændig og saa at sige i Muligheden være tilstede i Texten, da Staveserne ikke altid æquivalerede de i Melodien forekommende $\chiρόνοι$ (de paa tre, fire eller fem Grundtider og $\chiρόνοι$ $\tilde{\alpha}λογοι$). Musikens Rhytmus, som den antike Digter havde i Øret, naar han skrev sine lyriske Vers — omrent som en moderne Digter, naar han skriver Text til en given Melodi — var det bestemmende ved Bygningen af disse Vers; den blev nedlagt i dem og traadte frem, saahart Melodiens traadte til. De lyriske Vers siges at have rhythmus, fordi de

¹⁾ Rossbach Griech. Rhytm. Pag. 18 mener, at Grammatikernes Brug af metra som Modsetning til de lyriske Digte med rhythmus strider mod den ældre Sprogbrug.

vare byggede efter den musikalske Taksis Love, og kun en Analyse, som fulgte disse Love, kunde give en rigtig Opfatning af deres Taktbygning.

Der findes hos Grammatikerne kun een Distinction mellem Rhythmus og Metrum, som ikke tilhører den klassiske Tid. Men den er af den Art, at den ældre Tid ikke kunde have den. Man finder nemlig, at Vers, som ere byggede efter Sprogaccenten, siges at have rhythmus, men Vers, som ere byggede efter Kvantitetens metrum. Den saakaldte *Maximus Victorinus* udtrykker dette saaledes (Pag. 1955 §, næsten ordret gjentaget af *Veda* Pag. 2380 §): *Cui (ɔ: metro) rhythmus est consimilis, qui sic definitur: est verborum modulatio et compositio, non metrica ratione, sed numeri sanctione ad judicium aurium examinata, veluti sunt cantica poetarum vulgarium.* Ergo is in metro est nec potest ullo pacto non inesse¹⁾; sed hoc distat a metro, quia rhythmus sine metro esse potest, sine rhythmico metrum non potest, quod liquidius ita definitur: metrum est ratio cum modulatione, rhythmus est modulatio sine ratione. Plerumque tamen casu quodam invenias etiam rationem metricam in rhythmico, non artificii ratione observata, sed tono et ipsa modulatione ducente. Ær denne lidet klare Bestemmelse maa modulatio og ratio betegne Modsætningen mellem Accentprincipet og Kvantitetsprincipet. Udtrykket ratio har sin Forklaring deri, at den seneste Tids Theoretikere maatte betragte Vers efter det gamle Kvantitets-

¹⁾ Hos *Butsch*: *is in metro non est nec potest ullo pacto inesse.*

princip som de eneste, i hvilke der herskede Regel og Lov-mæssighed, saa meget mere, som der paa den Tid behøvedes ikke lidet Studium af Prosodien for at kunne skrive saadanne Vers correct. Accentvers, som hørte hjemme i de kunstløse Folkeviser, maatte for dem synes blottede for ratio. Veda anfører som Exempler paa saadanne „rhythmiske“ Vers to Brudstykker af christelige Hymner, byggede efter Accenten. At sætte en saadan Adskillelse mellem Rhythmus og Metrum var naturligvis ikke muligt, førend Forandringen i den romerske Udtale havde fremkaldt Vers, som vare byggede efter Sprog-accenten, ikke efter Kvantiteten. Man kan dersor ikke sætte denne Distinction paa samme Trin som de ovenfor anførte, end sige betragte den som den væsentligste hos Grammatikene.

Det hele Forhold mellem Rhythmus og Metrum vilde staa klarere for os, hvis vi noiere fandte Forholdet mellem de to antike Discipliner Rhythmis og Metrik. Men vort Kjendskab er saa usfuldstændigt, at vi meget mere maa udfylde det ved Hjælp af de overleverede Sætninger om Rhythmus og Metrum. Allerede i den klassiske Tid vare Rhythmis og Metrik to særskilte Discipliner, som dog vare nærliggende, saa at den sidste vel betraktedes som en Gren af den første og fandt sin fulde Forklaring i den, idet Rhythmiken indeholdt alle Fundamentalsætninger om ἡρθυός, ogsaa om ἡρθυός i λέξεις (se Aristox. Harm. p. 32 Meib. og de Rossb. Gr. N. pag. 12 Note 1, citerede Steder). At Metriken - i den klassiske Tid væsentlig havde samme Indhold og Inddeling, som i de alexandrinske Grammatikeres Tid og senere, tør man ikke med Rossbach (l. c. p. 14 ff.) an-

tage uden videre. Thi da Grammatikerne løsrev Metriken fra Rhythmiken og gav den en Selvstændighed, den før ikke havde havt, forandrede de sandhynligvis også de tidlige Grænsebestemmelser mellem begge Discipliner. Den senere Metrik kan have optaget endel Stof, som forhen blot havde tilhørt Rhythmiken. Maaßke behandlede den klassiske Tids Metrik kun μέτρα i snevrere Betydning, d. e. Versarterne i de til Declamation bestemte Digte, medens de meliske Versarter, som vare Bærere af den musikalske Taft, ἔνθυμος, blot behandles i Rhythmiken. Men, hvis også Læren om de meliske Vers hørte til den klassiske Metrik, har den dog vel været væsentlig forskellig fra den, vi finde hos de senere Metrikere. Thi da den ældre Tids Digttere byggede sine meliske Vers med stadtigt Hensyn til Melodiens forudbestemte Rhythmus, knyttede den Tids Theoretikere uden Twivl Læren om disse Vers paa det næste til Theorien om den musikalske Taft. Med Hensyn til den efterklassiske Tids „Rhythmikere“ (rhythmici eller musici), som byggede paa den gamle rhythmiske Tradition, vide vi heller ikke med Visshed, om de behandlede alle Versarter, eller kun de meliske. Det er ikke urimeligt, at de kun besatte sig med de sidste; thi det var kun i Behandlingen af dem, at deres Princip kom i Strid med Metrikernes.

II.

At „Rhythmus har sit Væsen i *ἄρσης* og *θέσης*“, er en antik Sætning, som her fortjener nærmere at undersøges, da den kan bidrage til en klarere Opfatning af den ovenfor paaviste Distinction mellem *χυθμός* og *μέτρον*, efter hvilken *χυθμός* er den musikalske Takt, *μέτρον* en i flere Henseender mere bunden Taktbevægelse, hvis Stof er Sproget. Tillige vil en saadan Undersøgelse kunne tjene til at belyse en af de fleste nyere Metrikere antagen Theori om Forholdet.

Den nævnte Sætning findes blandt de ovenfor (Pag. 15) meddelte Ord af Aristides Pag. 49 Meib., hvoraf her gjenstages følgende: *τῶν γὰρ γυνομένων ἐξ διοῖν ἀνομοίων τούλαχιστον γεννωμένων τὸν μὲν χυθμὸν ἐν ἄρσει καὶ θέσει τὴν οὐσίαν ἔχειν· τὸ δὲ μέτρον ἐν συλλαβαῖς καὶ τῇ τοίτων ἀνομοιότητι.* *Ταύτη τοι χυθμὸν μὲν συνίστασθαι καὶ διὰ τῶν δμοίων συλλαβῆν καὶ διὰ τῶν ἀντιθέτων ποδῶν μέτρον δὲ διὰ μὲν τὰς πάσας δμοίας ἔχόντων μηδεπώποτε, διὰ δὲ τῶν ἀντιθέτων δλιγάνις¹⁾.* Hvad betyde her

¹⁾ Sml. også Mar. Victor. 2484: (Rhythmus) cuius origo de arsi et thesi manare dinoscitur.

Æρσις og θέσις? Opslug og Nedslug (med Haanden eller Foden) under Takteringen? Eller Tonløshed og Betoning (rhythmisck Accentuation)? Eller de to Taktdele, hvoraf der paa den ene falder Opslug, paa den anden Nedslug? Eller endelig den uaccentuerede og den accentuerede Taktdeel? ”Αρσίς og θέσις betegne ellers hos alle gamle Forfattere (med Undtagelse af den senere Keisertids Grammatikere) i Negelen enten Opsluget og Nedsluget eller de to Taktdele, paa hvilke disse falde. Der kan hos dem ikke paavisés noget Sted, hvor disse Ord nødvendig maa forstaaes enten om Tonløshed og Betoning eller om uaccentueret og accentueret Taktdel. Men ligesom de moderne Udtryk le temps frappé og levé ikke blot betegne de Taktdele, paa hvilke der falder Opslug eller Nedslug, men ogsaa en uaccentueret (let, slet) og accentueret (tung, god) Taktdel, saaledes er det i og for sig muligt, at de Gamle ved Ordene ἄρσις og θέσις ogsaa tænkte paa rhythmisck Accentuation. Bøch (de metr. Pind. p. 17) bruger det ansørte Sted af Aristides som Støtte for den Opfatning af Forholdet mellem Metrum og Rhythmus, at ἄρσις og θέσις giver Metrum Rhythmus. Metrum skal efter hans Mening være en Række Stavesser, ordnede saaledes, at de kunne faa Rhythmus; de faa den først ved den rhythmiske Accentuation, som i det samme Metrum kan anbringes forskellig, saaledes at eet Metrum kan modtage mere end een Rhythmus. Om denne Theories Holdbarhed i det hele vil der blive Anledning til at tale nedenfor. Men mod Bøchs Fortolkning af Aristides's Ord, efter hvilken det væsentlige for Rhythmus bliver Accentuationen, maa det vække Betænkelsighed, at der i vore Levninger af

den klassiske Tids Theori ved Bestemmelsen af, hvor ḡvθμὸς er tilstede, fun tages hensyn til, om Tidsdelene ere ordnede i (ligestore) Grupper, mellem hvil to Dele, ἀρσὶς og θέσις, der bestaar et af de tre rhythmiske Forhold (1 : 1, 1 : 2, 1 : 3). Naar dette ellers overalt i den klassiske Theori er Rhythmens Charakteristikon, da venter man at finde den samme Bestemmelse hos Aristides. Og at den ogsaa er udtalt i de citerede Ord, skjønt utydelig, bliver ialfald sandsynligt ved Sammenligning med Quintil. IX, 4, 46 ff. (se Pag. 13). Begge Steder have aabenbart meget tilfælles. Begge fremhæve den Forskjel, at Metrum kræver en bestemt Orden af Stavelserne, Rhythmus derimod ikke. Naar da Quintilian til sin Bemærkning om, at for Rhythmus er Stavelsernes Orden ligegyldig, som Modsætning tilfører, at Forholdet mellem sublatio og positio (ἀρσὶς og θέσις) er det eneste bestemmende for den, bør ogsaa den Mod-sætning, som Aristides har ved Siden af sin Bemærkning om Stavelsernes Orden, nemlig at Rhythmus har sit Væsen i ἀρσὶς og θέσις, forstaaes paa samme Maade. Aristides's Udtryk kan i og for sig meget godt betegne, at det væsentlige ved ḡvθμὸς er de to Taktdele med deres rhythmiske Forhold (1 : 1, 1 : 2, 2 : 3¹).

¹⁾ Sm. Aristogenus hos Psellus Frgm. 8: καὶ ἔστι ρυθμὸς μὲν ὥσπερ εἴρηται σύστημά τι συγκείμενον ἐκ τῶν ποδικῶν χρύνων ὃν οὐ μὲν ἀρσεως, οὐ δὲ βάσεως [hos Aristogenus = θέσεως], οὐ δὲ ὅλου ποδός —. At en Composition er rhythmiske (er en ρυθμὸς) beror ejter dette paa, at den indeholder ἀρσὶς og βάσις, forenede til hele Takter. (Sm. Westphal).

Opsattes Aristides saaledes — hvorved han altsaa kommer til at stemme overens med de andre gamle Kilder — kan det synes, som om vi ved Ordene $\alpha\acute{q}\sigma\acute{c}$ og $\vartheta\acute{e}\sigma\acute{c}$ her aldeles ikke kunne tenke paa Betydningen Tonløshed og Betoning eller accentueret og uaccentueret Taktdel. Dog er det ikke umuligt, at Aristides tillsige har villet forbinde disse Begreber dermed. Den nu forvanskede Bemærkning, hvormed Bestemmelserne indledes ($\tau\acute{a}\nu\gamma\acute{a}\rho\gamma\acute{a}voume\acute{r}w\nu\ \acute{e}n\ \delta\nu o\nu r\ \acute{a}voumoi\acute{o}n\nu\ t\acute{o}\v{u}\lambda\acute{a}chi\acute{s}tov\ \gamma\acute{e}vnuw\mu\acute{e}r\nu w\nu$) synes at indeholde, at ethvert rhythmiske eller metriske Udsnit (Takt, Tid) maa bestaa af idetmindste to ulige Dele (en Bemærkning, som ogsaa gjøres af Terent. Maur. 1342); den Ullighed, som efter dette er føelles Bettingelse baade for $\mu\acute{e}t\acute{q}ov$ og $\delta\nu\vartheta\mu\acute{o}\acute{c}$, behøver for den sidstes Vedkommende, efter Aristides's egne Ord i det følgende, ikke at bestaa i Kvantitet. Den maa da bestaa i en vis Kvalitet ved Taktdelene, hvilken kun kan være den Intensitet eller Betoning, som tilfælder dem i Foredraget, da alle melodiske Kvaliteter (Høide og Dybde o. s. v.) her maa sættes ud af Betragtning, ligesaa vel som i Opflaget eller Nedflaget, der falder paa en Taktdel, da dette jo er noget for den rhythmiske Composition gaafse ligegyldigt. Hvis Aristides har anset Betoningen (rhythmiske Accent) for uadskillelig fra Rhythmus, maa det ikke undre os, at han i sin Udvikling giver Ordene $\alpha\acute{q}\sigma\acute{c}$ og $\vartheta\acute{e}\sigma\acute{c}$ ved Siden af Hovedbegrebet, Taktdele med rhythmiske Logos, ogsaa Vibegrebet

System o. s. v. Pag. 2). Men $\acute{a}\rho\acute{a}\sigma\acute{c}$ og $\beta\acute{a}\sigma\acute{c}$ constituere Rhythmus, fordi de ere Takttider ($\pi\acute{a}o\acute{d}z\nu\chi\ \chi\rho\acute{v}ov$), Dele af Takten med et vist arithmetisk Forhold mellem sig.

tonløs og betonet Taktidel; thi hans Verk er meget flygtig sammenkrevet¹⁾.

Det her betragtede Sted af Aristides kan ikke afgjøre det Spørgsmåal, om rhythmiſt Accentuation hørte til Rhythmiens og Metrumis Væsen; Svaret maa søges andensteds. Rossbach og Westphal have indlagt sig stor Fortjeneste af det rhythmiſke og metriske Studium ved at reconſtruere den gamle Lære om Takternes μέτρη, det forskellige Omfang, som de til hver Taktſlægt hørende Takter kunde have. Bøch havde vel været opmærksom paa Bigtigheden af de Sætninger hos Aristoxenus, hvori den ligger skjult, men havde ikke seet deres Bærevidde; Feußners Fortolkning var kommen ind i et galt Spor, fordi han tog den moderne Musikpraxis til Udgangspunkti. Rossbachs og Westphals i alt væsentligt sikre Udvikling af disse Sætninger har givet os en næppe Grundlove af

¹⁾ Man kan heller ikke negte Muligheden af, at Aristides har tænkt paa den rhythmiſke Betoning, naar han siger (Pag. 36 M.): ἀπλοὺς προκελευσματικὸς ἐξ βραχείας θέσεως καὶ βραχεῖας ἄρσεως, προκελευσματικὸς διπλοὺς ἐξ δύο βραχεῶν ἐπὶ θέσην καὶ δύο βραχεῶν ἐπ' ἄρσει καὶ ἀνάταξιν. Han kan måske have ment, at i den dobbelte Proceleusmaticus snart de to første forte, snart de to sidste havde den rhythmiſke Accent. Men, da disse Ord findes i den Del af hans combinerede Rhythmis og Metris, hvor han opregner de Takter (Fodder), som ifølge det arithmetiske Forhold mellem ἄρσεις og θέσεις høre til den lige Taktſlægt, har man større Grund til at antage, at han ikke har den rhythmiſke Betoning, men det rhythmiſke Logos for Sie. At snart de to første forte, snart de to sidste kaldes θέσεις, er ganske naturligt i en Takt, som ikke har nogen lang Hovedſtavelse. Havde den det, da vilde den altid være θέσεις eller ſtaa i θέσεις.

stor Betydning for Analysen af de lyriske Vers. Det fremgaar af denne Lære, at den gamle Rhythmit, ligesom den nyere, antog større Takter, sammensatte af to eller flere Enkelttakter, saaledes at hver af disse i den større Taft udgjør een Taftdel. Disse større Taftdele staa til hverandre i Forhold som *ἄρσης* og *θέσης* (med et af de tre rhythmiske Logoi), og den hele sammensatte Taft opfattes som en Enhed eller een Taft, hørende til en af de tre Taftslægter. Omfanget af disse større πόδες kunde være saa stort, at de ikke blot svarede til den moderne Musiks sammensatte Takter ($\frac{6}{8}$, $\frac{9}{8}$, $\frac{12}{8}$ o. s. v.), men ogsaa til dens „Sætning“ (periodisk Forsætning eller Efter sætning). Vi have ikke Net til at ansee denne Lære for et blot og bart Produkt af Theoretikernes Speculation og uden Anvendelse i Praxis. Æ den nyere Musik har den tilsvarende Lære stor Betydning baade for Komponisten og for Erekutøren. Og det er med Føje fremhævet af Wesiphal (Die Fragmente o. s. v. Pag. 20), at Aristotelikeren Aristoxenus ligesaalidt i denne, som i sine andre rhythmiske Sætninger, kan antages at have construeret en Theori, som ikke var bygget paa Jagttægelsen af Praxis; thi netop den omvendte Vei — at gaa ud fra Kjendsgjerningerne — var jo væsentlig for den aristoteliske Forskning. Men var en sammensat Taft virkelig en Enhed, og skulde den opfattes som saadan, da tiltrængte det musicalste Foredrag i Regelen rhythmiske Accentuation. Grænserne mellem Takterne kunne vistnok ikke sjeldent opfattes af Øret blot ved Melodiens Gang; men i de fleste Tilfælde er Accentueren af de tunge Taftdele det eneste Middel, hvorved Taftinddelingen kan blive *γνώριμος τὴν αἰσθήσει.*

Men, om det end følger af Læren om de sammenfattede Takter, at rhythmisck Accent var paa sit rette Sted under Udsørelsen af Compositioner, som havde ένθυμος, tør vi dog ikke derfor uden videre oversøre den paa μέτρα, de til Recitation bestemte Vers, som ikke i eet og alt fulgte den musikaliske Tafts Love. Hvis denne Lære ogsaa tilhørte den egentlige Metrik, da vilde dette vistnok tale for, at rhythmisck Accentuation ogsaa kom til Anvendelse i Recitationsversene. Westphal (Die Fragmente o. s. v. Pag. 168 ff.) tror nu virkelig at have gjenfunnet den hos Metriferne og er kommen til det Resultat, at det iambiske Trimeter, selv naar det reciteredes, var og hørtes som een Taft („Række“), i hvilken de tre Dipodier udgjorde tre Tafttider, delte i Ἀρσης og Σετης med Forholdet 1 : 2, og at det reciteredes med følgende Betoning:

ligeledes, at det dæktyliske Hexameter reciteredes enten som to Takter, hver dannet af tre Enkelttakter, med følgende Betoning:

eller som tre Takter:

eller maaſke som en Taft:

¹⁾) Ved „ betegner han „Hovedictus“, ved „ en svagere og ved , en endnu svagere Ictus.

og at hvert iambisk, trochaisk og anapæstisk Tetrameter læstes som to Takter, hver bestaaende af to Dipodier. Denne Lære har imidlertid Westphal kun udvundet ved en Fortolkning, som aabenbart lægger mere ind i Bevisfiederne, end de indeholder¹⁾). Naar det hos Metrikerne heder om det iambiske Trimeter: ter feritur eller tribus percusionibus per dipodias caeditur eller jugatis per dipodium binis pedibus ter feritur eller a numero percussionum trimetrum Graeci dixerunt, da er dermed kun sagt, at Trimetret takteres med tre Taktslag, eet paa hver Dipodi, men ikke, at det har tre Takttider (*χρόνοι*), hvilke i Forhold som *ἄρσις* og *θεσίς* tilsammen udgjøre een Takt. Og naar Mar. Victor. (Pag. 2514 B) figer om Hexametret: habet autem sedes sex, quas Aristoxenus musicus *χωρας* vocat. Recipit autem pedales figuratas tres. Has Graeci dicunt *ποδικὰ σχήματα*. Nam aut in sex partes dividitur per monopodium, aut in tres per dipodium et fit trimetrus, aut in duas per *κῶλα* duo, quibus omnis versus constat, da ligger heri vistnot, at Hexametret ikke altid inddeltes i det samme Aantal Takter. Men man tør ikke dersor strax antage, at dette er en virkelig metrisk Lære. Evertimod er det sikkert en af de Laanesætninger fra Rhytmiken, hvoraf især denne Metriker har optaget, eller rettere, indslippet saa mange i sin Metrisk. Et Mærke herpaa er Omtalen af Aristoxenus musicus, og endnu mere den aabenbare Misforstaelse af selve Læren. Idet han nemlig tilsøier quibus omnis versus constat, sammenblander han den

¹⁾) Paavist af Cæsar l. c. p. 281 ff. Se ogsaa Weil N. Fährb. f. Phil. 85, 342 ff. og C. von Jan ibid. 83, 443 ff.

rhythmiske Inddeling efter Takter med den metriske Versdeling ved Cæsur¹⁾). Et andet Sted har han selv antydet, at Læren om de sammensatte Takter er Rhythmikens Ciendomi, idet han Pag. 2492 (citeret ovs. Pag. 35), bemærker, at af de større pedes compositi dannes mere rhythmi end metra. Maar han ikke siger, at disse større, sammensatte Takter ere Metrum ganske uvedkommende, da kan man enten tænke sig, at den hele Sag har været ham uklar, eller at han dog har villet hævde Dipodierne, som ogsaa hos ham ere pedes compositi, for Metriken. Thi Læren om Dipodier hører utvivlssomt til denne, og i den er noget af Læren om de sammensatte Takter indflydt i det metriske System. Den hele Dipoditheori, saaledes som vi finde den i de gamle metriske Lærebøger, ser imidlertid besynderlig ud og kan vække Twivl af forskjellig Art. Men i ethvert Fald vil der ikke i den kunne findes noget fuldgyldigt Bevis for Anvendelsen af rhythmissk Betoning under Versrecitationen. Man kommer med Hensyn til den dipodiske Maalen af iambiske, trochaiske og anapæstiske Vers let til at opfaste disse Spørgsmaal: Hørte den egentlig hjemme i Rhythmiken, og blev den derfra optagen i den metriske Bidenslab, men uden at finde nogen Anwendung i Praxis, eller havde den ogsaa praktisk Betydning for Recitationen? Og i sidste Tilfælde hvilken Betydning? Indeholder den i sig, at de Vers, som maaltes dipodiss, læstes

¹⁾ Se Cæsar I. c. 284. Weil Jahrb. f. Phil. 85, 344 ff. Westphal er i sin nye Fremstilling af den græske Rhythmis (System o. s. v. 116) ogsaa kommen til det Resultat, at Marius Victorinus har misforstået sin Kilde.

saaledes, at altid to og to Takter sammenfattedes til een større, saa at man f. Ex. i et iambisk Trimeter hørte tre Takter og ikke sex? Æ dette Fald vilde Anvendelse af rhythmisck Accent ikke være nødvendig, da de Gamle, som nedenfor vil blive vist, hertil havde et naturligere Middel. Eller indeholder den i sig noget mere, noget, som vilde være af endnu større Betydning for Recitationen, nemlig, at ikke blot hver Dipodi udgjorde een Takt, men at ogsaa denne Takt var een Takt-del i en større Takt („Række“), saa at f. Ex. et iambisk Trimeter ikke blot udgjorde tre Takter og læstes saaledes, at dette hørtes, men at disse tre Takter igjen udgjorde een større, i hvilken den første Dipodi dannede æres, de to sidste Æres, og at Verset læstes saaledes, at ogsaa dette hørtes? Æ dette Fald vilde maaske rhythmisck Be-toning have været uundværlig under Declamationen. Men det sidste Spørgsmaal er allerede ovenfor besvaret derhen, at der ikke hos Metriskerne findes nogen Bemærkning, hvoraf det fremgaar, at de kendte en saadan Theori eller Praxis.

At Dipobilæren fra først af er kommen ind i Metriken fra Rhythmiken, synes fyldestgjorende godt gjort af Westphal (System o. s. v. 107 ff.) Den er efter al Mindelighed en Reminiscens af den vigtige rhythmiske Lære om de sammenhætte Takter, et Brudstykke, som, revet ud af sin Sammenhæng og fremstillet uden Begrundelse i en almindelig Lov, maatte være utsat for Mistydning. Vi see ogsaa, at allerede Hephaestion, som dog ikke tilhører Barbariets Tidsalder, har misforstaet den, idet han lærer, at alle iambiske, trochaiske og anapæstiske Vers skulle maales dipodisk, hvilket ganske strider mod

Rhytmikernes Lære¹⁾). Men, hvad der fra først af sandsynligvis kun var et udvortes Tilhæng uden Betydning for Praxis, synes efterhaanden at have vundet en fast Plads i de metriske Lærebøger og dermed ogsaa at have paavirket ialtfald den senere Tids Versoplæsning noget. Flere Steder hos romerske Metrikere maa nemlig forståes saaledes, at man, naar et iambisk Trimeter oplæstes, skulde høre tre Takter, ikke sex. Maa ske har denne Recitationsmaade aldrig været den eneste gyldige, ja ikke engang haft synderlig Udbredelse udenfor Skolestuen, hvor den kunde være et godt Hjælpemiddel til at lette Elevernes Opfatning af visse Versarter. De sædvanlige Schemata for iambiske og trochaiske Vers viste nemlig en Forbindelse af forskelligartede Fødder; naar disse betragtedes hver for sig, og Verset læstes saaledes, at hver af dem udgjorde et særskilt Afsnit deri, kunde den Uøvede let forvirres og ikke fornemme andet end Uregelmæssighed; men naar to og to Fødder under Op læsningen toges sammen, blev Negelmæssigheden (som jo betinger af Versbevægelse) let at opfatte

(—|—|—|—).

Da et Par af de omtalte Steder ere benyttede til Støtte for Theorien om den rhythmiske Betoning i Versrecitationen, fortjene de en nærmere Betragtning. Bassus (citeret af Rufinus Pag. 2707 P.) siger: Jambicus autem quum pedes etiam dactylici generis assumat, desinet iambicus videri, nisi percussione ita moderaveris, ut, quum pedem supplodis, iambicum ferias: ideoque illa loca percussionis non recipiunt alium

¹⁾ Westphal Philol. V. 20, Pag. 86.

quam iambum et ei parem tribrachum. Han vil forklare, hvorfor anden, fjerde og sjette Fod i et iambisk Vers blot kunne være rene Jamber eller Tribracher, og gjør dette saaledes: For at et iambisk Vers, som har optaget Fødder af den dactylique Slægt (= γέρος ἰσον), skal kunne høres som iambisk og ikke som dactylist, maa det tafteres paa den Maade, at Taftslaget (med Foden) træffer en Jamb. Da nu Taftslaget (ester vedtagen Skit) i et iambisk Vers skal falde paa anden, fjerde og sjette Fod¹⁾, maa altsaa disse Fødder være iambiske (Jamber eller Tribracher). — Suba (hos Priscian, Keil Vol. III, 420): Ideo in secundo et quarto et sexto loco iambicus²⁾ non recipit nisi a brevi incipientes, quia in his locis feriuntur per conjugationem pedes trimetrorum³⁾ et vult extrema pars pedum iambicorum celerior esse quomodo et ipsi iambi. Den første Del heraf indeholder det samme Raisonnement, men endnu mindre fuldstændig udført: Da Taftslaget i Trimetret falder paa anden, fjerde og sjette Fod, maa disse være Jamber eller Tribracher. Et Led mangler: og da Taftslaget maa falde paa en Jamb, for at Verset skal kunne opfattes som iambisk.

Verbet ferire bruges ellers hos Metrikerne ensbetydende med percutere, markere ved Taftslag, „taftere.“ Westphal (Fragmente o. s. v. Pag. 171) har dog uden Twivl set, naar han antager, at det i de ovenfor

¹⁾ Dette Led er ikke udtrykkelig opført.

²⁾ ḡss. iambos; Keil iambus.

³⁾ Westphals Emendation (Die Fragmente o. s. v. Pag. 171) for pedestrem (pedestri, pedestrium) metrorum.

citerede Steder ikke blot gjelder Taktflaget, men tillige en Markeren eller Udhæven ved Stemmen. Thi som Middel til at gjøre den iambiske Bevægelse tydelig, maatte det blotte Taktflag med Håanden eller Foden være utilstrækkeligt, da det er ikke noget Moment i Oplæsningen selv. Men man tør ikke antage, at denne Udhæven ved Stemmen bestod i at give Versets Hovedstavelser Accent. Madvig har i den ovenfor nævnte Afskrift paavist Umuligheden heraf. Æ de klassiske Sprog, i hvis Udtale Stavelsernes Kvæntitet væsentlig spillede samme Rolle, som Accenten i vort Sprog, medens Accenten var et underordnet Element i Udtalen omtrent som Kvæntiteten hos os, maatte al Versbygning nødvendigvis foregaa efter Kvæntitetsprincipet. Den Stavelsernes Modsætning, som er en Betingelse for al metrisk Bevægelse, „maa ligge i Egenskaber, som de have i den proafiske Udtale, og som mærkes i denne, saa at Stavelserne selv indeholde og give deres Rhythmus, ikke saa den ved Recitationen; ellers var Alt Vers, eller snarere Intet var et Vers, men Alt kunde læses saaledes“¹⁾. — Naar vi recitere de Gamles Vers med Accent paa hvert Ords Hovedstavelse, da gjøre vi det, fordi enhver anden Oplæsning for os vilde være unaturlig; thi vi høre al Versbevægelse kun gjennem Modsætningen mellem accentuerede og uaccentuerede Stavelser. Men de Gamle vilde ved at recitere sine Vers paa samme Maade idelig have gjort Brud paa Ordenes rigtige Udtale, idet de meget ofte maatte have givet en Stavelse Accent, som efter Sprogets faste Accentloxe ikke kunde faa den. „Vi be-

¹⁾ Madvig l. c. LXVIII.

tone Ordene efter den daglige Udtale, og derved fremkommer Verset i Accentsølgen, men existerer ikke iforveien og betegnes først ved Accenterne. De Gamle udalte bestemt de lange og korte Stavelser, og derved fremkom Verset og betegnede sig selv i deres Orden”¹⁾.

Det er maa ske ikke overflødig at tilføje, at Theorien om Versaccenten ikke har nogen Støtte i Quintilians Bemærkning I, 5, 28: Evenit ut metri quoque conditio mutet accentum, ut: *Pecudes pictaeque volucres: nam volucres media acuta legam, quia etsi brevis natura, tamen positione longa est, ne faciat iambum, quem non recipit versus herous.* Han figer her ikke andet, end at i dette Vers, hvor den midterste Stavelse i volucris er brugt som lang, maa denne Stavelse ogsaa efter de faste Accentlove faa Accent. Han figer ikke, at den midterste Stavelse i volucris maa faa Accent for at gjøre Versets Gang kjendelig. Som Exempel bruger han et Ord, hvis ene Stavelses Kvantitet var ubestemt; men han kunde ikke have sagt, at i Verset *Arma virumque cano Troiae qui primus ab oris* Stavelserne no og iae fik Accent. Heller ikke omtaler han den sidste Stavelse i pecudes, hvilket han dog vel ogsaa havde gjort, hvis Theorien om Versaccenten var rigtig; thi da maaite den jo — mod Accentlovene — faa Accent²⁾.

Men, maa Theorien om Accenten i Versrecitationen opgives, da gjælder det samme om den af de fleste nyere

¹⁾ Madvig l. c. LXXIII.

²⁾ Sergius de accent. Neil Vol. IV p. 483 gjør samme Bemærkning som Quintilian og bruger som Exempel: *Impulerat ferro Argolicas foedare latebras.*

Forfattere adopterede Theori om en „*Ictus*“, som skal have bestaaet i et stærkere *Eftertryk*, et svagt marcato paa Hovedstavelserne uden tillige som Accenten at have haft en melodisk Charakter d. e. uden at have været forbundet med Stigning til en høiere Tone. (Saaledes Væch, Weil & Venloew, Mossbach, Corssen). Denne Theori har vistnok et Fortrin fremfor Læren om Versaccenten. Det er efter den maa ske muligt at antage, at de Gamle Icste hver Stavelse i Verset ikke blot med samme Kvantitet, men ogsaa med samme Accent, som i den rigtige daglige Tale. Men, om end det nye Element, som efter denne Theori kom til i Ordernes Udtale i Vers, ikke krænkede den almindelige Udtales Princip, kan det dog ikke have været et naturligt og nødvendigt Element i Versrecitationen, netop fordi det var tilkommet udenfra og ikke allerede var et fast Element i den daglige Udtale af de samme Ord. Det, som var uvæsentligt i den almindelige Udtale, kan ikke have været det væsentlige i de samme Ord's Udtale i Vers eller det, uden hvilket man ikke hørte, at det var Vers. Madvigs Indvending mod en Versaccent gjælder ogsaa her: den metriske Rhythmus maatte fremkomme af sig selv ved den Modsatning mellem Stavelserne, som allerede var tilstede i den rigtige daglige Udtale og der var den stærkeste.

Flere gamle Forfattere give, hvor de tale om den oratoriske Rhythmus, den Forstrift, at Taleren maa vogte sig for en Ordstilling, hvorved der fremkommer et Vers¹⁾. Dog maatte naturligvis et Vers mangen Gang snige sig

¹⁾ Aristot. Rhet. III, 8. Cic. Orat. c. 56 § 189 og c. 57 § 194.

De orat. III, c. 44. Quint. IX, 4 o. ßl.

ind; Taleren selv mærkede det ikke altid, men Tilhørerne funde ofte høre det¹⁾). Disse Vers hørtes dog nødvendigvis som Vers blot ved den regelmæssige Afvexling af lange og korte Stavelser, uden „Ictus.“ Thi den Taler, som ikke mærkede, at en vis Ordække i hans Tale var et Vers, og som, hvis han havde været sig dette bevidst, måske vilde have gjort en Forandring for at undgaa det, han funde dog ikke under Fremsigelsen anvende et Middel, hvormed man netop vilde lade høre, at en Ordsforbindelse var et Vers.

J et Vers, som bestod af en sex Gange gjentagen Forbindelse af een lang og to forte Stavelser (— — —) maatte de Gamle ligesaa tydelig høre daftylisk Bevægelse blot ved en tydelig Udtale af den givne Kvantitetsforsjel, som vi høre den i en sex Gange gjentagen Forbindelse af en betonet og to ubetonede Stavelser blot ved tydelig Fremhæven af den givne Betoningsforsjel. Men var dog ikke en „Ictus“ nødvendig i Recitationen af de Vers, som indeholdt Fødder af lutter lige lange Stavelser (Spondeer, Tribracher — uægle Versfødder)? J disse var der jo ingen Kvantitetsmodsætning mellem Stavelserne, og uden Modsætning ingen Rhythmus. Med Hensyn til disse Versfødder maa man bemærke, at de som oftest fun forekomme indblandede mellem ægte Fødder ($\piόδες κίριοι$) i samme Vers; hvis de, hvad der i den

¹⁾ Cic. Orat. § 189: Versus saepe in oratione per imprudentiam dicimus, quod vehementer est vitiosum; sed non attendimus neque exaudimus nosmet ipsos. Senarios vero et Hipponacteos effugere vix possumus; magnam enim partem ex iambis nostra constat oratio. Sed tamen eos versus facile agnoscit auditor: sunt enim usitatissimi.

reciterende Poesi er meget sjeldent, danne et helt Vers, da er dette altid omgivet af andre, hvis Metrum er tydeligt ved de ægte Versfødder¹⁾). Det er saa langt fra, at man i dette Forhold kan finde Støtte for Theorien om „Ictus“ som et nødvendigt Element i Versrecitationen, at det suarere taler for den Afskuelse, at det kun var gjennem Kvantitetsmodsatningen, at de Gamle hørte metrisk Rhythmus. Thi havde „Ictus“ virkelig altid været anvendt under Oplæsningen, hvorför ere da Vers af lutter nægte Versfødder saa sjeldne Undtagelser i Recitationsdigte (metra) eller rettere udelukkede fra dem alle paa eet nær (Hexametret)? Digterne vilde da sikkertlig have benyttet dette Middel til at variere Versbevægelsen ogsaa i andre Metra end i det episke, om end ikke i saa stor Udstrækning som i de meliske Vers. De havde jo da funnet regne paa, at den metriske „Ictus“ vilde frembringe en metrisk Rhythmus i disse Vers, som i sig selv ikke havde den, ligesom i de sungne Vers den rhythmiske Accent frembragte Modsatning mellem de lige lange Stavelser og dermed musikalsk ḡv̄θμός.

Når Spondeer inddblændes mellem Daktyler (eller Anapæster) og Tribracer mellem Trochæer (eller Jamer), da give disse Equivalenter egentlig en usfuldstændig Erstatning for hine ægte metriske Fødder. De forstyrre ikke Taktbevægelsen (ḡv̄θμός); thi de udgjøre et Afsnit af samme Tidsomfang som de ægte Fødder, i hvis Sted

¹⁾ I det ovenfor (Pag. 15) citerede Sted af Aristides erklæres Vers af lutter lige lange Stavelser for umetriske, ja det beuges endog, at de forekomme. Det sidste er ucorrect, da jo Recitationsvers af sex Spondeer virkelig findes blandt daktyliske Hexametre.

de træde. Grundbetingelsen for al Rhytmus, Afsnittenes ligestore Tidsonfang, er altsaa opfyldt¹⁾). Men de give ingen metrisk Rhytmus, d. e. den egne Art af Bevægelse, som baade kræver Forskjel i Stavelernes Kvantitet og en bestemt Orden af disse ulige Stavelser. Om et Vers, som indeholdt Tribracher, var iambisk eller trochaisk, hørtes først af disses Forbindelse med rene Jambes eller Trochæer. Et Vers, som bestod af tre Spondeer, to Daktyler og een Trochæ, hørtes der ingen metrisk Rhytmus, førend man var kommen til den fjerde Fod (Daktylen), og i et Hexameter af sex Spondeer hørtes der gennem hele Verset ingen metrisk Rhytmus. Et saadant Vers kunde derfor, som allerede bemærket, blot anvendes imellem Vers med bestemt daktylist Rhytmus. Anderledes forholdt det sig, naar f. Ex. et iambisk Vers havde optaget Daktyler, Anapæster eller Spondeer. Da fremkom der i de reciterende Digte en Metabole, og det ved Daktylen af en dobbelt Art, idet denne ikke blot udfylder en længere Tid end Jamben og derfor hører til et andet *γένος*, men ogsaa har en mod Jamben antithetisk Bevægelsesform (*Ιετις* foran *ἄρσης*; i Jamben omvendt). Det var altsaa et Brud paa Taktbygningens Negelmæssighed. Et Musiken kunde denne Metabole fjernes og Negelmæssigheden bevares, idet her, efter hvad vi først slutte af de rhythmiske Fragmente, en Anapæst kunde faa et Omsang af tre Grundaider (ligesom Jamben) og en Spondee eller Daktylus af kun lidet over tre, saa at Brugen af den ene lange istedenfor en kort i disse Fodder nærmest maa betragtes som et Die-

¹⁾ Se Madvig 1. c. LXXIII.

bliks ritardando. Ligesaa kunde man ikke i Daktylen den rythmiske Accent i Musiken lægges paa den sidste Del (de forte) ligesom i Jamben, en Sag, hvorom vi dog intet bestemt vide. Men der gives intet Sted hos de Gamle, hvoraaf det fremgaar, at i Versrecitationen de samme Midler til at formilde Uregelmæssigheden kunde komme til Anvendelse. Ingen Metriker ved noget om, at der gaves Spondeer, Daktyler eller Anapæster paa mindre end fire Grundtider, eller at i Daktylen de to forte Stavelser nogensinde var Fodens vigtigste Del. En saadan Uvidenhed hos dem vidner om, at det ikke har haft Betydning i den metriske Praxis. Den Forfatter, som omtaler de hurtigere, saakaldte kykliske Anapæster og Daktyler paa tre eller omrent tre Grundtider, Dionysius fra Halikarnas (De comp. verb. c. 17 og c. 20) anfører vistnok to episke Hexametre som Exempler paa Vers med den Slags Daktyler. Men han bemærker udtrykkelig, at det er *οἱ ἑρμηνεῖς*, som bruge denne Maalen efter tre *χρόνοι*, og, idet han anvender den paa alle Daktyler i det heroiske Hexameter, viser han, at det er en ham temmelig fremmed Lære; thi det er lidet rimeligt, at han skulde have funnet misforstaa Sagen saa ganske, hvis den kykliske Maalen eller overhovedet en nojagtig Udmaalen efter Grundtider havde hørt med til rigtig Versoplæsning¹⁾.

¹⁾ Et af Dionysius's Exempler er

αὐθις ἔπειτα κυλίνδετο λαας ἀναιδής.

Rimeligvis blev dette og nogle andre Vers traditionelt foredragne i et saa hurtigt, jagende Tempo, at de lange Stavelser her hørtes som kortere end i de omgivende Vers. En Rythmiker, som vilde lette Opfatningen af den eiendommelige ryth-

Bed den omtalte Metabole blev den metriske Rhytmus for et Øieblik forflyrret, og, naar den anvendtes i stor Udstræning, blev Versbevægelsen saa løs og ujevn, at den nærmede sig til den daglige Tales Ubundethed. Deraf komme Vers med denne løse metriske Bygning især til Anvendelse i Komedien, hvis Diction skulde staa den daglige Tale saa nær, som muligt, uden dog at være Prosa¹⁾. Øvfr. Hephaest Pag. 32 Gaisf. Asmonius ap. Priscian. 1321 P. o. Fl. Her funde det da indtræffe, at Versbevægelsen næsten undgik selv det øvede Øre. Cicero bevidner, at dette virkelig hændtes de Gamle: (Or. c. 55): *Ac comicorum senarii sic saepe sunt*

miske Lære om de irrationale Tider, kunde derfor passende gjøre en Sammenligning mellem de forkortede lange Stavelser i dette (og lignende) Vers og Rhytmikens irrationale lange Stavelser og Toner. Vi vide ogsaa andensted fra, at nogle Rhytmikere bare sig ad paa samme Maade for at oplyse den hele rhytmiske Lære om lange Stavelser paa mere end to Grundtider. De fandt nemlig Analogier i den daglige Udtale, idet en lang Vokal (paa to Grundtider) ifølge en forkunstlet Theori regnedes at faa et vist Tillæg i Tid for hver Consonant, som spiedes til den. Dette udtales tydeligt hos Mar. Victor. 2481 P., som, lige efter at han har omtalt Musikernes (Rhytmikernes) fra Metrikerne afvigende Stavelsmaalen, siger om hine: *Afferunt etiam exempla, quae in metricis pedibus secum faciant, asserentes accessione consonantium momenta temporum crescere o. s. v.* (Sml. Feussner Dissertat. de metror. et melor. discr. Pag. 29).

¹⁾ Mar. Victorin. 2526 P. siger om Komikernes hyppige Anvendelse af fremmede Fødder i iambiske Vers: *ita dum cotidium sermonem imitari nituntur, metra vitiant, studio, non imperitia.*

abjecti, ut nonnunquam vix in eis numerus et versus intelligi possit. I Komediens hverdaglige Dialog var der naturligvis allermindst Anledning til stærkt at markere Versgangen ved regelmæssig Fremhæven af Hovedstavelserne. Bassus og Juba have i de ovenfor meddelte Bemærkninger, i hvilke der ikke blot er Tale om Taftslaget, men ogsaa om Fremsigelsen, ikke taget Hensyn til den romerske Komedies iambiske Vers. De omtale nemlig kun de Trimetre, i hvilke alle Dipodiernes Slutningsfødder ere rene Iambier, Tribracer eller Anapæster. Deres Ord gjælde altsaa blot Declamationen af andre iambiske Vers og maaesse fornemmelig Recitationsøvelserne i Skolen, hvor det, som ovenfor bemærket, kunde være paa sit rette Sted at lade høre en ret skarp Adskillelse mellem Dipodiene, hvilket da maatte ske ved at fremhæve Hovedstavelserne.

Men hvilket Middel havde da de Gamle hertil, naar de hverken anvendte Versaccent eller „Ictus“? Evaret synes mig at ligge nær. Naar en Begynder hos os vil markere Versgangen i et moderne Vers, da gjør han det ved at give de accentede Stavelser en usædvanlig stærk Accent. Han outrerer den Modsatning mellem Stavelserne, hvorpaa vor Versbygning er baseret. Den atheniensiske eller romerske Skolegut maatte ganske naturlig gaa den samme Vej, nemlig forstærke den Stavelsernes Modsatning, som laa til Grund for den antike Versbygning, altsaa udtale de lange Hovedstavelser med en ret ørefaldende Længde. Derved kom intet nyt Element ind i Udtalen, og Hovedprincipet i den daglige Udtale vedblev at være Hovedprincip ogsaa i Versrecitationen. Dette Middel maatte ogsaa være tilstrækkeligt til at betegne Grænserne mellem Dipodier.

Her blev den lange Stavelse i Dobbeltfodens sidste Halvdel forlænget; saasnart der istedenfor en ren Gambe eller Trochæ kom en Tribrachys, funde dette Middel viistnok ikke anvendes, men funde heller ikke have været savnet, da Versbevægelsen opfattedes af de rene Fødder, som gik foran eller fulgte efter (se Pag. 58).

Den her fremsatte Mening om de Gamles Versrecitation — en Mening, som viistnok ikke er ny, men i de aller-fleste Skrifter om dette Emne er opgivet og fortrængt af Ictustheorien — synes ved første Dækst ogsaa at be-styrkes ved et Sted hos Metrikeren Terentian. Idet han, ligesom Caesius Bassus og Tuba, vil begrunde den tra-ditionelle Dipodideling i de iambiske Vers, siger han (V. 2247—2261):

Heroicus quare pedes per singulos,
At iste binos scanditur, causam loquar.
Spondeon etenim quia recepit impari
Tantum loco vel dactylum aut contrarium,
Secundo iambum nos necesse est reddere,
Qui sedis hujus jura semper obtinet,
Scandendo et illic ponere adsuetam moram,
Quam pollicis sonore vel plausu pedis
Discriminare qui docent artem solent.
Si primus ergo pes eam sumet moram,
Ubi jam receptum est subdere heroos pedes,
Versum videbor non tenere iambicum;
Sed quia secundo nunquam iambus pellitur,
Moram necesse est in secundo reddere
Et ceteris qui sunt secundo compares.
Terentian siger altsaa, at man (ialfald i Skolen?)
pleiede at anbringe en mora i eller efter Dipodiens anden

Halvdelen. Ved mora kunde han maaſke mene en Pause, i hvilken Betydning Ordet findes brugt hos Mar. Victor. og Augustin. de mus. Rimeligt er dette dog ikke, da Sæd vanen isaaſald maatte indſtrænkes til de Dipodier, som endte med et Ords Slutningsstavelſe; thi Lærerne kunde dog ikke tilholde ſine Clever at gjøre en Pause midt inde i et Ord. Men mora vilde ogsaa være en paſſende og naturlig Beſtegnelle for den forlængede Udholden af en lang Stavelſe. Endelig er det ogsaa muligt, at Terentian dermed mener Udhæven ved Accent¹⁾). I hans Lærebog er der blot eet Punkt, ſom med Hensyn til dette Spørgſmaal kommer i Betragtning, nemlig hans Brug af Ordene Arſis og Theſis²⁾). V. 1344 ff. ſiger han, efterat have bemærket, at en Fod maa bestaa af mindſt to Stavelſer, da den ſkal have to Taktſlag (Taktdeler):

Brevis utrinque sit licebit: bis feriri convenit;
 Parte nam attollit sonorem, parte reliqua de-
 primit:
 Arsin hanc Graeci vocarunt, alteram contra
 Θεσιν.

¹⁾ Den ſidſte Fortolkning bliver naturligvis kun tilladelig, naar det kan paavifses, at han levede paa en Tid, da Romerne læſte Vers med Versaccent, ſaaledes ſom de utvivlſomt gjorde i de ſenere Tider.

²⁾ Den her følgende Underſøgelle er maaſke overſlodig, da den i det væſtentlige allerede findes hos Weil og Venloew (Théorie gen. de l'accentuation Lat p. 100), hvilket jeg førſt bemærkede efter dette Arbeides førſte Aflutning, og ſaa meget mere overſlodig, ſom jeg ikke ligesom diſſe Forfattere uddrager noget bestemt Resultat af den. Men, da den berører et Punkt, ſom er af nogen Betydning for mit hele Emne, har jeg ikke villet tilbageholde den.

Den ene af de to Dele, som han kalder *Arsis* og *Thesis*, udtales med hævet Stemme, den anden med sænket. Udtrykkene attollere og deprimere sonorem maa nemlig efter al Rimelighed forstaaes om Udtale med og uden Accent; de svare ganske til Grammatikernes sublatio (elevation) vocis og deponere vocem, hvilke Ord hos dem utvivlsomt gjælde Accenten. Medens vi her synes at have et Vidnesbyrd om Brugen af Versaccent paa Terentians Tid, er en anden Bemærkning af ham af den Natur, at den paa een Gang baade kan støtte og svække dette Vidnesbyrd. Om den retiske Hod siger han (B. 1431 ff.):

Sescuplo metimur istum: quinque nam sunt tempora:

Nunc duo ante tria sequuntur, nunc tribus rededes duo,

Italum si quando mutat Graius accentus sonum.

'Apulos nam quando dico, tunc in arsi sunt duo:

Σωζόατην Graius loquendo reddet in thesi duo.

Her er Forvirring. Han gjør en Bemærkning om det rhythmiske Forhold mellem *Arsis* og *Thesis* (de to Taktdele med Forholdet 2 : 3, $\lambda\circ\gamma\circ\varsigma\,\eta\mu\circ\lambda\circ\varsigma$) og fører der til en Oplysning og Exempler, i hvilke han ikke fastholder den oprindelige, rhythmiske Betydning af Ordene *Arsis* og *Thesis*, men lader dem betegne noget, som ligger ganske udenfor Rhythmen: *Arsis* den Stavelse i et Ord, som har Sprogaccenten, og hvad der gaar forud for den, *Thesis* den Del af Ordet, der følger efter den accentede Stavelse (lige som Priscian Neil III, 521). Con-

fusionen paa dette Sted kan vække Twivl om Forstaaelsen af B. 1344 ff.; maaske har han ogsaa der tænkt paa den grammatiske Accent, ikke paa en Versaccent. Men paa den anden Side taler netop Begrebssorverxlingen for, at Ursis paa hans Tid ogsaa betegnede den Del af en Hod, som fik Versaccent; thi Sammenblandingen af de rytmiske Begreber *ἄρσης* og *θεσης* og den grammatiske Accent bliver hos en ellers fornuftig Forfatter ikke let forklarlig, naar ikke Accent allerede dengang spillede en Rolle i Versbygning eller Versrecitation, og Ordene *ἄρσης* og *θεσης* allerede dengang bruges om den accentuerede og uaccentuerede Del af en Vershod. Denne sidste Betragtning synes at maatte have størst Vegt.

Forudsat, at Terentian levede paa en Tid, da Accenten allerede havde Overvegten over Kvantiteten, og dersor Recitation med Versaccent var blevet naturlig, vilde det være let at forklare, hvorledes Terentian kunde bruge Udtrykket *mora* om Versaccent. Nogle Bemærkninger af Grammatikeren Servius kunne oplyse Sagen. Naar man paa hans Tid (Slutn. af 4de Aarh.) vilde forvisse sig om Stavelsernes oprindelige Kvantitet i et Tre stavelsesord, maatte man efter hans Forskrift gaa saaledes frem: for at finde den første Stavelses Kvantitet havde man at iagttagte dens Værdi hos Digterne; den midterste Stavelses Kvantitet fremgik af Accenten; om Endestavelserne maatte specielle Regler læres. Et To stavelsesord maatte man for at finde Kvantiteten af den første Stavelse iagttagte Accentens Plads i et af dets Composita (pius fort i, sordi dette i impius ikke har Accent). Kvantiteten var altsaa ikke længere altid bestemt og tydelig blot af Udtalen. Den nye Udtales kraftige

Fremhæven af den accentuerede Stavelse stillede de andre i Skygge og nivellerede dem mere og mere. Kvantis-tetshøjskellen blev forholdsvis ligegyldig, saa at lange uaccentuerede Stavelser i Vers brugtes som forte og forte accentuerede Stavelser som lange¹⁾). Dette for-andrede Udtaleforhold fremkaldte hos romerske Gramma-tikere Forvejling af Begreberne accentuere og udtale som lang, hvilket maaſſe tydeligst viser sig hos Marius Victorinus i hans Brug af acuere (for producere) som Mod-sætning til corripere²⁾). Servius bruger (Reil Vol. IV, 451) Udtrykkene accentus productus (eller longus) og accentus correptus (eller brevis) for productio og correptio og figer, at accentus productus bestaar i en mora vocis. Hvis altsaa Terentian har villet betegne Anbringelse af Versaccent, kan han med den samme Forvejling derom have brugt Udtrykket mora. Dog, som allerede bemærket, om Terentian hermed har ment Accentueren eller forlænget Udholden af den lange Stavelse, kan kun afgjøres sammen med Spørgsmaalet om hans Levetid. Men denne er endnu ikke bestemt med fuld Sikkerhed³⁾.

Bortset fra Terentian, er det utvivlsomt, at No-merne i den Tid, da Udtaleforandringen var indtraadt, almindelig oplæste de efter Kvantitetten byggede Vers med

¹⁾ Sm. Weil & Benloew l. c. Pag. 253 ff. Langen, Jahrb. f. Phil. V. 79, 68. Corssen, Ueber Aussprache, Vokalismus o. s. v. II, 387 ff.

²⁾ Mar. Victorin. 2475 og 2481 ß.

³⁾ Lachmanns Undersøgelse (i Fortalen til Udgaven af Terentian) fører til det 3die Narh. est. Chr. Til samme Resultat kommer L. Müller De re metrica Pag. 98 ff., der bygger paa Jagt-tagelse af de Versemål, som Terentian har anvendt.

Versaccent. Ikke blot den ontalte Forverpling af Begreberne accentuere og uttale lang nøder os til at antage dette, men det fremgaar af Sagens eget Væsen. Den Recitationsmåade, som i Kvantitetsprincipets Tid vilde have været unaturlig, blev i den accentuerende Udtales Tid nødvendig. Da nemlig Accenten i den Grad havde faaet Overvegten i den daglige Tale, at den endog tildels udviste Kvantitetsforskellen, maatte det gamle Princip for Versbygningen blive unaturligt. Trods sin Unaturalighed — som tydelig viser sig deri, at Kvantiteten nu ikke længere strax hørtes, men maatte udfindes — holdt det sig dog i Kunstdpoesien; med Hensyn til det tekniske havde altsaa den Tids Kunstdpoeter omtrent samme Vilkaar, som de, der i vore Dage udarbeide latiniske Vers. (Se Madvig l. c. LXX). Men, naar Vers, som varer byggede efter dette forældede Princip, skulde opleses af Følkt, som ikke længere skarpt hørte og uttalte Kvantitetsforskellen, men derimod vare vante til først og fremst at agte paa Accenten, og som altsaa vanskelig kunde opfatte Versbevægelsen gjennem Modsetningen af lange og korte Stavelser, men let gjennem Afverpling af betonede og ubetonede, da kom de med Nødvendighed til at uttale de lange Hovedstavelser som accentuerede, de andre som uaccentuerede. Noget unaturligt var der i denne Recitation, nemlig at Ordene i Verset ofte fik en anden Accent end i den daglige Tale. Men dette var uundgaaeligt, hvis der skulde høres Vers. Det unatuelle i Recitationen var en ligefrem Følge af det unatuelle i at bygge Vers efter et Princip, som stod i Strid med den herskende Udtale.

At den senere Tids Versrecitation hos Romerne var

saaledes beskaffen, som her fremstillet, derom hersker der vel ingen Twivl. Derimod kan den ovenfor fremsatte Mening om Recitationen i den klassiske Tid aabenbart ikke forenes med den bekjendte moderne Lære om Forholdet mellem Rhythmus og Metrum, efter hvilken det samme Metrum ved forskellig Anbringelse af „Ictus metricus“ kan faa forskellig Rhythmus, f. Ex. Daktylus baade ḥνθμὸς δακτυλικὸς og ḥνθμὸς ἀναπαιστικὸς (berørt ovenfor Pag. 42). Men denne Theori mangler en sikker Grundvold, da den mere er bygget paa en subjektiv Opsatning af Forholdet end paa Udtalelser hos de Gamle. For det første maa det bemærkes, at ḥνθμὸς δακτυλικὸς og ḥ. ἀναπαιστικὸς kun nævnes som Modsætninger i saadanne Forbindelser, hvor der ikke er skjelnet skarpt mellem ḥνθμὸς og μέτρον, enten fordi Forfatteren overhovedet bruger disse Udttryk ifleng, eller fordi han paa det enkelte Sted ikke har fundet det nødvendigt at distingvere. Hos Aristoxenus kan en saadan Sprogbrug ikke paavisas, og den synes i det hele taget at være fremmed for den rene Rhythmis. I denne var, efter alt hvad vi vide, Daktylen og Anapæsten samme ḥνθμὸς (d. δακτυλικὸς eller ἴσος¹); Forskjellen mellem dem, hvilken de Gamle naturligvis følte ligesaa sterk som vi, betegnedes som διαρροὴ καὶ ἀρτίθεσιν (efter den lette og den tunge Taktdeles Blads). Dernæst, og dette er her Hovedsagen, er der ikke paavist nogen Øtring hos de Gamle, hvoraf man med Sikkerhed eller blot med Sandsynlighed kan

¹) Aristides kalder et Sted (Pag. 36 Meib.), hvor han aabenbart følger en Rhythmiker, begge Takter ἀνάπαιστοι, Daktylen ἀναπαιστος ἀπὸ μείζονος, Anapæsten ἀνάπ. ἀπ' ἐλάσσονος.

udlede, at f. Ex. en Daktylus fuges at have ellers være mere end een ḡvθύός. (Det corrupte Sted hos Aristides Bag. 39 Meib., som maaſte med lige saa stor Net kan forstaes om noget ganske andet, vil strax nedenfor blive behandlet). Det vilde dog være besynderligt, om dette Forhold mellem Metrum og Rhythmus, hvis det virkelig havde eksisteret, ikke fandtes omtalt i en eneste af vore mange antike metriske Lærebøger; thi det maaatte have været et Punkt af stor praktisk Betydning for Begynderen. Í en saadan Daktylus med anapæstisk Rhythmus gjøres de to forte Stavelser af de nyere Metrikere, som antage dette Forhold, til θέσις (efter moderne Sprogbrug: *Afsig*), altsaa

— — —
ἄρση. θέση.

Dette er consekvent, men savner den nødvendige Støtte i de Gamles Terminologi. De Daktyler, som indblændes mellem Anapæster, fuges ikke hos nogen antik Forfatter at have de to forte Stavelser i θέσις¹⁾; Daktylerne i de iambiske Vers — i hvilke ester nyere Opfatning de to forte skulle betragtes som Opløsning af den rene Iambes lange θέση, og den lange som irrational Forlængelse af dens lange ἄρση — disse Daktyler omtales maaſte eet Sted af Aristides saaledes, at de forte faldes θέση (se lige nedenfor), og i dem tør man muligens antage at

¹⁾ Undtagen maaſte hos en eller anden af den seneste Tids Grækere, som har ombyttet Udtrykkene ἄρση og θέση; ligesaa kan man vel hos en af de romerske Grammatikere, som bruger sublatio (Oversættelse af ἄρση) om enhver Gods første Del og positio om den sidste, finde, at de to forte Stavelser fuges at være in positione.

den rhytmiske Accent i det musikaliske Foredrag faldt paa Taklens sidste Del (paa den første af de to forte). Men da disse Fødder ere irrationale, kunne de ikke tjene til Bevis for, at nogensinde θεσις i de øgte Daktyler paa fire Grundtider var de to forte Stavelser, eller at disse fik den rhytmiske Betoning. At Metrikerne ikke kjende mere end eet Slags Daktyler og Anapæster og intet vide om, at i disse den lange kunde være ἀθεσις, de forte θεσις, er allerede omtalt (Pag. 59).

Det Sted hos Aristides (Pag. 39 Meib.), i hvilket man, som allerede nævnt, har villet finde Hjemmel for Theorien om forskellig Rhytmus i samme Metrum, lyder saa: Ἐισὶ δὲ καὶ ἄλογοι χορεῖοι β'. ἴαμβοειδῆς, ὃς συνέστηκεν ἐξ μακρᾶς ἔρσεως καὶ δύο θέσεων, καὶ τὸν μὲν ὁνθυὸν ἔστικεν δακτίλῳ, τὰ δὲ τῆς λέξεως μέρη κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἴαμβῳ· δε δε τροχαιοειδῆς [saa Westphal for τροχοειδῆς] ἐξ δύο ἔρσεων καὶ μακρᾶς θέσεως κατ' ἀντιστροφὴν τοῦ προτέρου. Vedh (de metr. Pind. p. 42) og med ham Rossbach (Gr. Rhytm. Pag. 122) og Westphal (Fragm. d. Gr. Rh. 219) omsette Ordene δακτίλῳ og ἴαμβῳ og læse i Slutningen: ἐξ δύο θέσεων og μακρᾶς ἔρσεως. Heri lægge de følgende Mening: Der gives to irrationale Choreer 1) χ. ἴαμβοειδῆς, som bestaar af en lang Stavelse (men irrational, paa $1\frac{1}{2}$, ikke 2 Grundtider) og to forte; efter sin metriske Form ser den ud som en Daktylus (— — —), men den har iambisk Rhytmus (— √ —), 2) χ. τροχαιοειδῆς, som bestaar af to forte og een lang (irrational) Stavelse; efter sin metriske Form ser den ud som en Anapæst (— — —), men dens Rhytmus er

trochaist. Aristoxenus siger (Pag. 292 Mor.), at $\chiορειος$ $\ddot{\alpha}λογος$ bestaa af en lang $\mathcal{D}\epsilonσις$ og en irrational $\ddot{\alpha}ρσις$, altsaa

$$\begin{array}{c} \mathcal{D}\epsilonσ. \quad \ddot{\alpha}ρσ. \\ \hline 2 : 1\frac{1}{2}. \end{array}$$

Bachius (Pag. 25 Meib.) lader den irrationale Takt, som han kalder $\ddot{\alpha}ρθιος$, bestaa af en irrational $\ddot{\alpha}ρσις$ og en lang $\mathcal{D}\epsilonσις$:

$$\begin{array}{c} \ddot{\alpha}ρσ. \quad \mathcal{D}\epsilonσ. \\ \hline 1\frac{1}{2} : 2. \end{array}$$

I Henhold hertil læser Cæsar (l. c. Pag. 214 ff.) Aristides's Ord uden Omsætninger og opfatter dem saaledes: $\chiορειος \iotaαμβοειδης$ bestaa af en tilsyneladende lang, men i Virkeligheden irrational Stavelse i $\ddot{\alpha}ρσις$ og en virkelig lang $\mathcal{D}\epsilonσις$ paa to Grundtider; den ligner i Antallet af Stavelser en Gambe, men med Hensyn til Rhythmus, d. e. til Forholdet mellem $\ddot{\alpha}ρσις$ og $\mathcal{D}\epsilonσις$, en Dactylus eller en Takt af $\gammaενος δακτυλικόν$ ($\bar{i}σον$). Denne Form vilde være:

$$\begin{array}{c} \ddot{\alpha}ρσ. \quad \mathcal{D}\epsilonσ. \\ \hline 1\frac{1}{2} : 2. \end{array}$$

Omvendt vilde $\chiορειος τροχαιοειδης$ faa samme Form som Aristoxenus's $\chiορειος \ddot{\alpha}λογος$:

$$\begin{array}{c} \mathcal{D}\epsilonσ. \quad \ddot{\alpha}ρσ. \\ \hline 2 : 1\frac{1}{2}. \end{array}$$

Aristides vil altsaa efter Cæsars Opsattelse gjøre opmærksom paa, at disse Takter vistnok, naar de forekomme i en Text, have to Stavelser, ligesom den egentlige Gambe og Trochæ, men dog ikke have samme rhythmiske Forhold mellem sine to Dele, som Gamben eller Trochæen (For-

holdet 1 : 2), idet de i den henseende staa lige saa nær ved Takter af den dæktyliske Taktslægt (med Forholdet 1 : 1). Cäsar har altsaa uden at grieve til stærke Textforandringer udvundet en Mening, som det ikke vil være let at afgjøre som umulig, om det end maa indrømmes, at ikke alle Vanskeligheder derved ere fjernede¹⁾). Men selv om man anser Omsetninger i Texten for nødvendige, bliver man ikke berettiget til at antage, at Aristides ved ḡvθμὸς blot kan tænke paa den rhythmiske Accentuation. Snarere maatte Stedets Sammenhæng med det foregaaende lede til en anden Opfatning af Bœch's (eller egentlig Burettes) Text. Aristides's Bemærkninger om χορεῖοι ἀλογοι komme umiddelbart efter hans Klassification af de forskellige Takter efter γένος. Naar han altsaa lige forud har bestemt ḡvθμὸς efter det arithmetiske Forhold mellem ἀρσίς og θεσίς, er det rimeligt, at han ogsaa ved ḡvθμὸς i de to irrationale Choreer har dette for Øje; dog kan han

¹⁾) Udtrykket δύο θέσεων istedenfor δύο ἐπὶ θέσην eller διπλασίου θέσεως er ikke let forklart om een Stavelse paa to Grundtider, men vel efter Aristides's Sprogbrug om to korte Stavesser. — Nogle Linier nedenfor de citerede Ord af Aristides nævnes efter χορεῖος λαμβανειδής og χ. τροχανειδής. Westphal bemærker i sit nyeste Verk om den græske Rhythmitik (Syst. d. Gr. Rh. Pag. 82), at disse Udtryk paa det sidste Sted neppe kunne forstaaes om den samme Slags Takter, som lige iforveien ere omtalte. Han antyder, at de paa sidste Sted maaske kunne betegne det samme, som de ester Cäsars Opfattelse betegne paa det første Sted. Men ligger ikke heri et stærkt Indicium mod Bœch's, Nossbachs og Westphals Fortolkning, eller ialtfald en Paamindelse om ikke at bygge paa en saa usikker Grundvold?

her tillige have taget Hensyn til den lette og den tunge Taktidels Plads. Hvis altjaa Aristides har sagt, hvad Bøckh tillægger ham, at den iambelignende Choreus har den metriske Form af en Daftylus, men i ḡvθμὸς ligner Jamben, da kan dette forstaaes saa, at denne tilsyneladende Daftylus nærmest sig til Jambens ḡvθμὸς, fordi dens irrationale lange Stavelse (ἄρσης) har mindre Tidsomfang end de følgende to forte, og fordi ἄρσης gaar forud for θέσης ($\frac{\ddot{\alpha}\rho\sigma.}{1\frac{1}{2}} \frac{\theta\epsilon\sigma.}{2}$), ligesom i Jamben ($\frac{\ddot{\alpha}\rho\sigma.}{1} \frac{\theta\epsilon\sigma.}{2}$). Den trochælignende Choreus (— — —) vilde da omvendt kunne siges at ligne Trochæen i ḡvθμὸς, fordi dens θέσης var større end ἄρσης og gik forud for den ($\frac{\theta\epsilon\sigma.}{2} \frac{\ddot{\alpha}\rho\sigma.}{1\frac{1}{2}}$), ligesom i Trochæen ($\frac{\theta\epsilon\sigma.}{2} \frac{\ddot{\alpha}\rho\sigma.}{1}$). Men saalænge saa forskellige Fortolkninger af Aristides's Sted ere mulige, kan dette ikke bruges som Støtte for den omtalte Theori. Ja, selv om det ved et nyopdaget Skrift af en Rhythmiker eller paa anden Maade lod sig bringe til Sikkerhed, at Bøckhs Læsemåade og Fortolkning var den rette, vilde dette endnu ikke give tilstrækkeligt Bevis for, at Versrecitationen nogensinde behandlede den lange Stavelse i en Tød som ἄρσης, de forte som θέσης og gav en af disse sidste „Ictus metricus.“ Thi, vistnok er det Afsnit hos Aristides, hvortil Stedet hører, en Combination af Rhythmik og Metrik, men en saa udvortes og helt igjennem saa slet Combination, at hans bemærkning maaesse aldeles ikke gjælder den egentlige Metrik og de egentlige

μέτρα. Den kan have været tagen ud af en Rhythmiker, som dermed blot har hørt Musik (Orkestret?) og de for musikalst Foredrag bestemte lyriske Vers for Øie.

I det foregaaende har jeg søgt at godtgjøre 1) at den musiske *χριστός* er taktmæssig Bevægelse („Takt“) 2) at *μέτρον*, hvor det ikke er brugt i sin snevreste Betydning, overhovedet blot betegner *χριστός*, hvis Stof er Sproget 3) at *μέτρον*, hvor det er stillet i den skarpeste Modsetning til *χριστός*, betegner den til flere Vetingelser knyttede Bevægelse i de Vers, som vare beregnede paa Recitation, og som *κατ' ξεχήν* kaldes *μέτρα*. Ikke alle Rhythmikens Sætninger havde Anvendelse paa disse, saaledes ikke Læren om de større sammensatte Takter og om Stavelsler af andet Omfang end 1 og 2 Grundtider 4) at i den klassiske Tid under Versrecitationen hverken anvendtes Accent eller Estertryk (ictus, marcato) paa Hodens Hovedstavelse. Den rhythmiske Accentuation hørte dengang kun hjemme i det musikalst Foredrag, og i Oplæsning kunde Versbevægelsen blot fremhæves ved forlænget Udholden af den lange Hovedstavelse.

Et Spørgsmaal, som måske kunde opkastes i Anledning af det sidste Punkt, skal jeg endnu søge at besvare, uagtet Svarer allerede er antydet i den foregaaende Udvikling. Var det Middel, hvorved i den ældre Tid Versgangen kunde fremhæves, ogsaa tilstrækkeligt til under en Oplæsning at gjøre Taktsbevægelsen kjendelig i de lyriske Vers, de med stor Frihed byggede *χριστοί?* Ved de simplicere Takter strakte det uden Twivl fuldkommen til

eller var vel endog overflødig. Men i de kunstigere melisſe Vers maatte det ofte være meget vanskeligt at fornemme Grænſerne mellem Taktene, ſom tidt veglede, om end ikke i Omfang, ſaa dog i indre Structur. Naar diſſe Vers reciteredes, kunde man maaſſe antage, at de Gamle anvendte Musikens Middel til at opfatte Taktgrænſerne, den rhythmiske Accent. Men da dette dog var et for den ældre Versrecitation ganske fremmed Element, maatte man ſnarere allerede paa Forhaand formode, at i enkelte Tilfælde Taktbevægelsen virkelig gik tabt for Øret. At recitere den Slags Vers var noget unaturligt, da de vare byggede efter den musikaliske Takts Love, og denne først gjennem en Melodi kunde komme til fuld Gyldighed. Dette unaturlige Forhold var i det hele taget fremmed for den ældre Tid, da lyriſke Vers blevne ſungne ſelv i Skolerne, og Drengene ikke indførtes i den Gren af Literaturen, førend de havde gjennemgaaet et Cursus i Musik (Plat. Protagor. 326, A.)

Dog, ogsaa om denne Sag have vi et direkte Vidnesbyrd fra den klassiske Tid. Cicero figer udtrykkelig, (Or. c. 55, § 183), at man i enkelte Vers, og det netop i de bedſte lyriſke Digteres, næften ikke hørte andet end Proſa, naar de ikke blevne ſungne: Esse igitur in oratione numerum quendam, non est difficile cognoscere. — Sed in versibus res est apertior, quamquam etiam a modis quibusdam cantu remoto soluta esse videatur oratio, maxumeque id in optumo quoque eorum poëtarum, qui *λυρικοὶ* a Graecis nominantur, quos cum cantu spoliaveris, nuda paene remanet oratio. Quorum similia sunt quaedam etiam apud nostros,

velut ille in Thyeste: ‘quemnam te esse dicam? qui tarda in senecta’ et quae sequuntur; quae nisi cum tibicen accessit, orationis sunt solutae similluma.

Bed AnalySEN af de lyriske Vers gjorde, som allerede omtalt, to Theorier sig gjældende, Metrikernes og Rhytmikernes. De første gik ud fra Stavelserne, hvilke for dem kun adskilte sig som lange og korte; de sidste gik ud fra Tidsværdien af de Toner, som i det musikaliske Foredrag tilkom hver Stavelse. Undertiden forærede nok Rhytmikerne, at man ogsaa i Recitationen skulde udholde Stavelserne netop saa lang Tid, som den tilsvarende Tone vilde have i Melodien. Metrikerne synes herimod at have indvendt, at en saadan Udmaalen af Stavelsernes Tidsværdi var unaturlig¹⁾, og heri havde de visselig Ret. Men Metrikens Inddeling af Versene efter Stavelseschemas kunde ikke føre til en rigtig Forstaaelse. Det lyriske Vers og endnu mere Strophen op løste sig derved altfor ofte i en broget Blanding af højest ulige Tødder. Rhytmikeren derimod, som havde bevaret Mæglen til den rette Analyse, kunde opfatte Takthygningen og dens Regelmæssighed. Bistnok kunde heller ikke han recitere alle Vers saaledes, at den regelmæssige Bevegelse hørtes; men han kunde dog se den, og naar han tillige kunde omsætte Stavelserne i Toner eller inden i sig høre en Melodi dertil, da kunde han saa en fuld

¹⁾ Mar. Victor. 2481 p.: metrici autem, prout ejusque syllabae longitudo ac brevitas fuerit, ita temporum spatia definiri neque brevi breviorem aut longa longiorem, quam natura in syllabarum enuntiatione protulit, posse aliquam reperiri.

Fornemmelse af Bevægelsens Charakter. Vi Nyere ere her i een Henseende i samme Stilling som den efterklasseiske Tids Grækere og Romere. Ogsaa vi maa gaa ud over den metriske Tradition og søger tilbage til Rhythmernes Lære for at kunne trænge ind i de lyriske og dramatiske Digteres Verskunst. Men vor Stilling er i en anden Henseende langt ugunstigere, da vi isledenfor det fuldstændige System kun have smaa Brudstykker af den klassiske Rhythmitik. Dog ere disse i al sin Knaphed saa indholdsrigt, at de nyeste Undersøgelser paa dette Felt have funnet give et Udbytte, der maa betragtes som en betydelig Berigelse af vort Kjendskab til klassisk Kunst.

Tillæg.

Hvorvidt tilhøre Udtrykkene *Ærosis* og *Æteris* Metriken?

I den foregaaende Undersøgelse er det udtalt, at *Ærosis* og *Æteris* ere Begreber af stor Vigtighed for Rhythmiken. Læren om *Ærosis* og *Æteris* gav Grundlaget for Forstaelsen af al Taktforskelse og kom deraf idelig til Anvendelse i denne Disciplin, som opstillede en Mangfoldighed af Takter. I Metriken derimod, som udenfor de „prototype“ Enkelttakter kun kendte Dipodierne, maatte denne Lære vistnok i sine Grundtræk kunne medtages som et nyttigt Hjælpemiddel til at opsaite Vershæddernes Beskaffenhed, men den maatte ogsaa let kunne undværes. De almindeligste metriske Hædder viste i sin normale Form en Sammensætning af een lang og een eller to korte Stavelser, hvorfør den traditionelle Deling i to Taktdele ganske naturlig kunde foretages saaledes, at den lange Stavelse dannede den ene Del, den ene eller de to korte Stavelser den anden. Begreberne kort og lang kunde deraf let komme til at træde istedenfor *Ærosis* og *Æteris* og gjøre disse Terminer undværlige i Metriken. Undersøger man Praxis i de metriske Lærebøger, vil man finde Bestyrkelse herpaa. Maar Aristides i den flere Gauge omtalte Bemærkning om Forskjellen mellem Rhythmus og Metrum siger, at

Rhytmus har sit Bæsen i Arsis og Thesis, har han ligetil udelukket Arsis og Thesis fra Metrum¹⁾. Hermed stemmer det ogsaa, at han Pag. 32 M. siger: *Διαιρεῖται δὲ ὁ ἀριθμὸς ἐν μὲν λέξει (Τεχτῇ) ταῖς συλλαβαῖς, ἐν δὲ μελετῇ (Μελοδίᾳ) τοῖς λόγοις τῶν ἀρσεων πρὸς τὰς θεσεις, ἐν δὲ κινήσει τοῖς τε σχήμασι καὶ τοῖς τούτων πέρασιν, ἀ δὴ καὶ σημεῖα καλεῖται.* Bistnøk nævner han her tankeløst ἀρσεις og θεσεις istedenfor γρόγγοι (Toner; sml. Aristogenus 278 Mor.); men Forveklingen forklares lettest saaledes, at Begreberne ἀρσις og θεσις efter Aristides's Menning ikke være metriske, men musikalske²⁾. Af andre ligefremme Udtalelser kan jeg hertil blot fåje Ter. Maur. v. 1554—1557. Efter at han i al Korthed har omtalt ἀρσις og θεσις og deres tre arithmetiske Forhold, siger han:

Latius tractant magistri rhythmici vel musici:

Nos viam metri studemus parte ab aliqua pandere.

Ergo, quum reddenda rursus haec erit distinctio,

Qua pedum natura poscet, satis habebo attingere.

Hermed udtaler han, at Læren om Arsis og Thesis i sin hele Udstrekning hører hjemme i Rhytmiken, ikke i Metriken. Hvad de øvrige Metrikeres Praxis angaar, da findes Arsis og Thesis ikke nævnte i Hephaestions Lærebog, heller ikke i det forte Omrids af Metriken hos Aristides, heller ikke hos flere af de romerske Metrikere (Maximus Victorinus, Plotius og Forfatteren til Ars Caesii

¹⁾ Bækh (De metr. Pind. p. 17) benegter ogsaa i Henhold til dette Etet hos Aristides, at Arsis og Thesis vedkomme Metrum.

²⁾ Fra Orkestiken kan han dog neppe have villet udelukke dem. I sin combinerede Rhytmik og Metrik giver han dem, som naturligt kan være, Anwendung ogsaa for Metra.

Bassi). Derimod findes disse Udtryk hos adskillige af den seneste Keisertids Grammatikere; men disse havde en særlig Anledning til at omtale dem. Ordene *Arsis* og *Thesis*, som oprindelig betegnede Opflag og Nedflag, havde nemlig i Tidens Løb, uvist naar, ogsaa faaet et helt andet Begreb, *Stemmimens Løftning* og *Sænkning*, og blevе dersor af nogle romerske Grammatikere brugte om den grammatiske Accent¹⁾). Da nu den Forandring i det Latiniske Sprogs Udtale var trængt igjennem, hvorved Accenten blev prædominerende, og da man dersor dels skrev Vers efter Accenten, dels i Recitation af kvantiterende Vers maatte give Versets Hovedstavelser Accent for at høre Versbevægelsen, da blevе Begreberne *Arsis* og *Thesis* af Vigtighed for Metriken. De romerske Metrikere funde nu ikke godt undgaa at omtale dem. Rigtignok bruge de Ordene ikke blot i den nye Betydning (*Stemmimens Løftning* og *Sænkning*), men ogsaa i den øldre, en *Conjunction*, som hos disse Forfattere ikke kan overraske. At der endnu i den seneste Tid hos Nogle levede en Bevidsthed om, at *Arsis* og *Thesis* oprindelig vare rhythmiske Begreber, viser sig maaske i den ovenfor omtalte Sprogbrug, at kalde Vers, som vare byggede efter Accenten, rhythmiske.

¹⁾ Se Weil & Venloew Théorie o. s. v. Pag. 99. Cäsar l. c. Pag. 69.

Den offentlige Examen i Christiania Kathedralskole tager i indeværende Aar sin Begyndelse Onsdag den 27de Juni og afholdes overeensstemmende med høføiede Tabel.

Mandag den 9de Juli Kl. 12 Middag og paafølgende Tirsdag den 10de Juli Kl. 8 Formiddag holdes Optagelsesprøve med de nyindmeldte Elever.

Onsdag den 11te Juli fra Kl. 12—1 udleveres Charakterlederne.

Sommerferierne indtræde den 12te Juli og vedvare indtil 11te August inklusive.

Samtlige Disciple møde atter paa Skolen Mandag den 13de August Kl. 12 Middag.

Disciplenes Forældre og Foresatte samt enhver Anden, som maatte interessere sig for Skolen og dens Ungdom, inbrydes herved til at bære Gramens mundtlige Del med sin Nærværelse.

Christiania den 11te Juni 1866.

F. L. Vibe.

Exam

Juni

Dage.	Formiddag.	Estermiddag.
Onsdag d. 27de Juni.	7 Kl. Latinſt Stil. 6 — 5 — 4 — 3 — 2 — Negning Dørum. 1 — Religion Vogt.	7 Kl. Engelsk Nicola: 6 — Tydſt 6 — 5 — Vokalmusik Behi: 4 —
Thorsdag d. 28de Juni.	7 Kl. Norſt Stil. 6 — 5 — 4 — 3 — 2 — Religion Vogt. 1 — Geografi Petersen.	6 Kl. Fransé 2 3 — 2 — Vokalmusik Beh: 1 —
Fredag d. 29de Juni.	7 Kl. Latinſt Oversættelse. 5 — a Latin Schreiner. 4 — a Mathem. Dørum. 3 — Graſt Brock. 2 — Geografi Petersen.	3 Kl. Skrivning 2 — og Hesfel 1 — Regning
Lørdag d. 30te Juni.	7 Kl. a Graſt Reftor. 7 — b Mathem. Dørum. 6 — a Latin Løkke. 5 — Hist. og Geog. Petersen. 4 — a Graſt Brock. 4 — b Latin Schreiner. 3 — Religion. Vogt.	
Mandag d. 2den Juli.	7 Kl. b Graſt Reftor. 7 — a Mathem. Dørum. 6 — b Latin Løkke. 5 — b Latin Schreiner. 4 — Religion Vogt. 2 — a Historie Brock.	2 Kl. b Historie
Tirsdag d. 3die Juli.	7 Kl. a Latin Løkke. 6 — Mathem. Dørum. 5 — Religion Vogt. 4 — Hist. og Geog. Petersen. 3 — a Latin Schrein. o. Ottes. 2 — Tydſt Nicolaysen. 1 — Historie Brock.	7 Kl. b Latin 3 — b Latin Schrein 1 —

Examens begynder hver Tor

Tabel

1866.

Dage.	Formiddag.	Eftermiddag.
Onsdag 4de Juli.	7 Kl. c Latin Læsse. 6 — a Græst Rektor. 5 — Fransk Vogt. 4 — a Latin Schreiner. 4 — b Græst Brok. 3 — Tydsk Nicolaysen. 1 — Regning Dørsum.	6 og 5 Kl. } 4 " 3 — } Gymnastik Kl. 4. 2 " 1 — } Sylow " 4½. " " 5.
Jorsdag 5te Juli.	7 Kl. Fransk Vogt. 6 — b Græst Rektor. 5 — Tydsk Nicolaysen. 4 — b Mathem. Dørsum. 3 — Hist. og Geog. Petersen. 2 — a Norsk Knudsen. 1 — Latin Ottesen.	
Fredag 6te Juli.	7 Kl. a Tydsk Læsse. 7 — b Hist. og Geog. Petersen. 6 — Engelsk Nicolaysen. 5 — a Græst Brok og Rektor. 4 — Fransk Vogt. 3 — Mathematik Dørsum. 2 — b Norsk Knudsen.	
Ørdag 7de Juli.	7 Kl. b Tydsk Læsse. 7 — a Hist. og Geog. Petersen. 6 — Religion Vogt. 5 — b Græst Brok og Rektor. 3 — a Norsk Knudsen. 1 — Norsk Ottesen.	
Kandag 9de Juli.	7 Kl. a Religion Vogt. 6 — Hist. og Geog. Petersen. 5 — Mathem. Dørsum. 4 — Tydsk Nicolaysen. 3 — b Norsk Knudsen. 2 — Latin Ottesen.	7 Kl. b Religion Vogt.

8, hver Eftermiddag Kl. 4.

1866.